

Dopad krize eurozóny na malé a střední podniky: případová studie české a slovenské ekonomiky

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. Ing. Lubor Lacina, Ph.D.

Kateřina Sotolářová

Brno 2015

Poděkování

Za odborné vedení při zpracovávání bakalářské práce, za cenné podněty, rady, připomínky a vstřícný přístup bych na tomto místě ráda poděkovala panu doc. Ing. Luboru Lacinovi, Ph. D. Poděkování za rady týkající se databáze Amadeus patří paní Ing. Kamile Novákové, Ph. D. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu v průběhu celého studia.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci **Dopad krize eurozóny na malé a střední podniky: případová studie české a slovenské ekonomiky**

vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 2. ledna 2015

Abstract

Sotolářová, K. The impact of the Eurozone crisis on small and medium-sized enterprises: case study of Czech and Slovak economy. Bachelor thesis. Brno: Mendel University, 2015.

This bachelor thesis focuses on impacts of the Eurozone crisis on small and medium-sized enterprises. In the first part significance of small and medium-sized enterprises is described and findings of surveys about impacts of Eurozone crisis are summarized. Main sectors of Czech and Slovak economy are selected. The second part analyses financial development in small and medium-sized enterprises in Czech and Slovak Republic in two different periods of time: 2005–2008 and 2009–2012.

Keywords

Small and medium-sized enterprises, Eurozone crisis, impacts of the crisis, Czech Republic, Slovak Republic, automotive industry, construction.

Abstrakt

Sotolářová, K. Dopad krize eurozóny na malé a střední podniky: případová studie české a slovenské ekonomiky. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2015.

Tato bakalářská práce se zabývá dopadem krize eurozóny na malé a střední podniky. V první části je popsán význam malých a středních podniků, dále jsou shrnuty současné poznatky o dopadech krize. Jsou stanovena klíčová odvětví pro českou a slovenskou ekonomiku. Druhá část práce hodnotí finanční vývoj v malých a středních podnicích v ČR a SR ve dvou obdobích: 2005–2008 a 2009–2012.

Klíčová slova

Malé a střední podniky, krize eurozóny, dopady krize, Česká republika, Slovenská republika, automobilový průmysl, stavebnictví.

Obsah

1	Úvod a cíl práce	15
1.1	Úvod	15
1.2	Cíl práce	16
2	Metodika	17
3	Literární rešerše	19
3.1	Základní poznatky o eurozóně.....	19
3.2	Definice a význam malých a středních podniků	19
3.3	Dopad krize eurozóny na MSP	21
3.4	Aktuální stav MSP v EU.....	30
3.5	Srovnání MSP v ČR a SR	30
3.6	Podpora MSP prostřednictvím fiskálních stimulů.....	37
3.7	Výběr odvětví klíčových pro ekonomiku ČR a SR.....	40
3.7.1	Problematika šrotovného.....	41
3.8	Dílčí závěr.....	42
4	Praktická část	45
4.1	Úvod a volba ukazatele rentability	45
4.2	Filtrace dat z databáze Amadeus	46
4.3	Vývoj ROCE v automobilovém průmyslu.....	48
4.4	Vývoj ROCE ve stavebnictví	51
4.5	Dílčí závěr.....	54
5	Diskuse	55
6	Závěr	57
6.1	Odpovědi na výzkumné otázky	59
7	Literatura	61

Seznam obrázků

Obr. 1	Negativní dopady krize v období 2008Q4–2010Q4 v EU27, hodnocení podniků různých velikostních skupin	23
Obr. 2	Pozitivní dopady krize v období 2008Q4–2010Q4 v EU27, hodnocení podniků různých velikostních skupin	24
Obr. 3	Procentní podíly podniků, které propouštěly zaměstnance v období 2009Q4–2010Q4, podle velikostních tříd, pro EU37	26
Obr. 4	SME Business Climate Index 2007–2014	27
Obr. 5	Počet MSP, zaměstnanost v MSP a přidaná hodnota MSP v EU	29
Obr. 6	Počet MSP v ČR v období 2008–2015	31
Obr. 7	Počet MSP na Slovensku v období 2010–2015	31
Obr. 8	Zaměstnanost v MSP v ČR v období 2008–2015	32
Obr. 9	Zaměstnanost v MSP na Slovensku v období 2010–2015	32
Obr. 10	Přidaná hodnota vytvořená MSP v ČR v období 2008–2015	33
Obr. 11	Přidaná hodnota vytvořená MSP na Slovensku v období 2010–2015	33
Obr. 12	Profil SBA České republiky za rok 2013	34
Obr. 13	Profil SBA Slovenské republiky za rok 2013	35
Obr. 14	Výkonnost ČR v oblasti SBA: současný stav a vývoj mezi lety 2008 a 2014	36
Obr. 15	Výkonnost SR v oblasti SBA: současný stav a vývoj mezi lety 2008 a 2014	37
Obr. 16	Vývoj ROCE v automobilovém průmyslu v ČR v letech 2005–2012	49

Obr. 17	Vývoj ROCE v automobilovém průmyslu v SR v letech 2005–2012	50
Obr. 18	Vývoj ROCE v automobilovém průmyslu v ČR a SR v letech 2005–2012	51
Obr. 19	Vývoj ROCE ve stavebnictví v ČR v letech 2005–2012	52
Obr. 20	Vývoj ROCE ve stavebnictví v SR v letech 2005–2012	53
Obr. 21	Vývoj ROCE ve stavebnictví v ČR a SR v letech 2005–2012	54

Seznam tabulek

Tab. 1	Kategorie MSP	20
Tab. 2	Legenda k obr. 1	23
Tab. 3	Legenda k obr. 2	25
Tab. 4	Legenda k obr. 3	26
Tab. 5	Počet MSP v jednotlivých odvětvích v ČR a SR	48

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

V rámci předmětů na Provozně ekonomické fakultě Mendelovy univerzity jsem se v průběhu svého bakalářského studia mnohokrát setkala s pojmy jako ekonomická krize či krize eurozóny. Snahou vyučujících bylo přiblížit nám jak teoretickou stránku této problematiky (například velké ekonomické krize ve světových dějinách a jejich průběh), tak i dopady krizí na ekonomiky států (často na aktuálním příkladu Řecka).

Jako téma své bakalářské práce jsem si proto vybrala dopad krize eurozóny na malé a střední podniky. Toto téma jsem zvolila z toho důvodu, že považuji za smysluplné a přínosné pokusit se vlastními silami zanalyzovat důsledek ekonomické krize, tedy pokusit se nahlédnout pod pouhá slova a debaty o krizi. To vše za pomoci údajů poskytnutých samotnými podniky. Věřím, že zpracování tohoto tématu pro mne bude přínosné.

Při zpracovávání této práce se zaměřím na dva konkrétní státy a to na Českou republiku a Slovenskou republiku. Situace v České republice je pro mne důležitá, protože se mě osobně dotýká. Slovensko jsem zvolila z toho důvodu, že je členem eurozóny, tedy používá společnou měnu euro jako svou národní měnu, a také proto, že se jedná o stát historicky blízký. V neposlední řadě je slovenská ekonomika podobná české. V obou případech se jedná o malou a do velké míry otevřenou ekonomiku. O vhodnosti eura jako společné měny (bez politické unie jako poslední fáze ekonomické integrace) se už dlouhou dobu diskutuje. Bude tedy zajímavé zjistit, zda používání eura znamenalo snazší nebo obtížnější vyrovnání se s krizí nebo vůbec nemělo vliv.

„Je nespornou skutečností, že ve struktuře všech firem tvoří malé a střední firmy drtivou většinu. V Evropě operuje 19 milionů malých a středních firem, které představují 99,8% všech firem v EU a zaměstnávají více než 74 milionů lidí.“ (Veber et al, 2012) Proto budu právě takové podniky analyzovat. Budu se zajímat o to, jak se krize projevila v jejich finančních ukazatelích, pro jejichž získání využiji databázi Amadeus. Pracovat budu s vybraným finančním ukazatelem rentability. Zaměřím se na automobilový průmysl z důvodu jeho významnosti pro českou i slovenskou ekonomiku a dále na stavebnictví z důvodu jeho citlivosti na hospodářský cyklus.

Výzkum týkající se činitelů podněcujících a tlumících zakládání a rozvoj malých a středních podniků byl proveden v letech 2002 až 2005 Novotným et al (2008). Tento výzkum zřejmě není jediný svého druhu. V závěru práce se proto pokusím provést porovnání vlastní práce s výzkumy či zjištěními jiných autorů či institucí.

Krize eurozóny je poměrně komplikované téma. Komplikovaný byl i její průběh, kdy na počátku světových ekonomických problémů stála krize amerického finančního sektoru. Jednalo se tedy o krizi finanční. Následně se krize do-

stala i do Evropy, jako první utrpěla šok islandská ekonomika. Postupně se však krize projevila ve státech Evropské unie nepoužívajících euro (Maďarsko, Lotyšsko a Rumunsko), v nichž se projevila jako klasická krize platební bilance. Nedlouho poté finanční krize přešla v krizi hospodářskou, která tvrdě zaútočila na nejslabší články eurozóny, v nichž vyvolala krizi dluhovou. Nejvíce pozornosti na sebe strhla dluhová krize v Řecku. Další napadenou zemí se stalo Irsko, poté následovalo Portugalsko, velkým zdrojem obav byly i Itálie a Španělsko. Důvody pro znepokojení finančních trhů byly přítom u těchto zemí odlišné. (Dědek, 2014)

1.2 Cíl práce

Cílem práce je zhodnotit dopad krize eurozóny na malé a střední podniky v České republice a na Slovensku. K tomuto zhodnocení využiji finanční údaje podniků ze dvou různých období. Půjde tedy o srovnání celkové úspěšnosti podniků v předkrizovém období 2005 – 2008 a následně v krizovém období 2009 – 2012.

V rámci diskuse porovnam výsledky českých a slovenských podniků ve vybraných odvětvích. Výsledky také porovnam s podobnými studiemi.

Dílčí cíle v literární rešerši jsou následující:

- vymezení významu malých a středních podniků v české a slovenské ekonomice,
- rozbor studií hodnotících dopad krize eurozóny na malé a střední podniky,
- zhodnocení aktuálního stavu malých a středních podniků v České republice, na Slovensku i v Evropské unii jako celku,
- porovnání stavu a vývoje malých a středních podniků v České republice a na Slovensku,
- popis možných způsobů podpory malých a středních podniků v České republice a na Slovensku ze strany státu a centrální banky,
- výběr hospodářských odvětví významných pro českou a slovenskou ekonomiku.

Dílčím cílem v praktické části práce je:

- zhodnocení vývoje automobilového průmyslu v České republice a na Slovensku ve dvou daných obdobích a
- zhodnocení vývoje stavebnictví v České republice a na Slovensku ve dvou daných obdobích.

2 Metodika

Tato práce je rozdělena na dvě základní části. Jedná se o literární rešerši a praktickou část. Každá z těchto částí je pak členěna na jednotlivé kapitoly.

V literární rešerši jsou definovány malé a střední podniky, popsán je také jejich význam. Dále se rešerše zabývá především dopadem krize eurozóny na malé a střední podniky, a to prostřednictvím analýz výzkumů konkrétních společností nebo výzkumů Evropské komise. Dle informací Evropské komise je dále shrnut stav malých a středních podniků v Evropské unii za rok 2013 a také porovnán aktuální stav malých a středních podniků v České republice a na Slovensku. Další část rešerše se zabývá možnostmi podpory malých a středních podniků prostřednictvím fiskálních stimulů či jiných instrumentů. Nakonec jsou vybrána odvětví, která jsou významná pro českou a slovenskou ekonomiku a která budou dále hodnocena v praktické části.

Literární rešerše je zpracována metodou deskripce s využitím těchto technik: analýza odborné literatury a odborných článků, analýza názorů odborníků a informací důvěryhodných institucí, analýza údajů příslušných ministerstev, analýza dostupných výzkumných dokumentů Evropské komise, společnosti EIM a Evropské asociace řemesel a malých a středních podniků.

V rámci praktické části jsou zpracovány údaje firem získané z databáze Amadeus. Tato databáze, jejímž tvůrcem je společnost Bureau van Dijk, detailně mapuje podnikatelské subjekty v celé Evropě. Filtrace malých a středních podniků je provedena následujícími kroky:

- status: aktivní podniky,
- vybrané státy: Česká republika, Slovensko,
- kategorie společností dle velikosti: malé a střední,
- odvětví vybraná dle NACE Rev. 2: sekce C, oddíl 29 – výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů; sekce F, oddíly 41, 42 a 43 – stavebnictví.

V praktické části je provedena finanční analýza vybraného ekonomického ukazatele (ROCE). Jedná se o analýzu dvou vybraných odvětví (automobilový průmysl, stavebnictví). Analýza je kvantitativní, tedy vychází z účetních výkazů společností a externí, tedy se opírá o dostupné finanční informace. Konkrétní postup je blíže popsán v praktické části.

V rámci praktické části stanovují tyto výzkumné otázky:

- Odpovídá skutečný vývoj podniků předpokladu v období 2005–2008 růst a v období 2009–2012 pokles?
- Bylo tomu tak v České republice i na Slovensku?
- Měla krize větší dopady na podniky v ČR nebo na Slovensku?
- Měla krize v jednotlivých státech větší dopady na automobilový průmysl nebo stavebnictví?
- Jsou výsledky obou zemí shodné?

- Byl propad v automobilovém průmyslu ČR mírnější díky zavedení šrotovného v Německu?
- Jak ovlivnilo automobilový průmysl SR zavedení šrotovného na Slovensku? Došlo ke zmírnění propadu?
- Projevovalo se stavebnictví propadem či stagnací už v období 2005–2008?

3 Literární rešerše

3.1 Základní poznatky o eurozóně

V úvodu literární rešerše bych nejprve chtěla shrnout některá základní fakta týkající se eurozóny. Ač se jedná o všeobecně známé informace, považuji za nezbytné je na počátku práce o eurozóně v jednoduchosti připomenout.

Jako eurozónu označujeme ty státy Evropské unie¹, které používají společnou měnu euro a jsou tak součástí hospodářské a měnové unie. Příprava na společnou měnu začala v 90. letech (odborné diskuse se objevovaly i dříve, např. Wernerova zpráva z roku 1970). Budování hospodářské a měnové unie výrazně rozpracovala v roce 1992 Smlouva o Evropské unii, tzv. Maastrichtská smlouva. (Lacina et al, 2012) Faktickým počátkem eurozóny pak rozumíme rok 1999. V tomto roce bylo euro zavedeno v bezhotovostní podobě. Od roku 2002 je pak používáno i v hotovostní formě.

V současnosti je součástí eurozóny 18 zemí EU. V pořadí od zakládajících po poslední přistupující jsou to tyto státy: Německo, Francie, Itálie, Portugalsko, Španělsko, Rakousko, Finsko, Belgie, Irsko, Nizozemsko, Lucembursko (všechny 1999), Řecko (2001), Slovinsko (2007), Malta, Kypr (oba 2008), Slovensko (2009), Estonsko (2011) a Lotyšsko (2014).

3.2 Definice a význam malých a středních podniků

V roce 2010 existovalo v EU 20,8 milionu podniků aktivních v nefinančním podnikatelském sektoru, 99,8 % z nich tvořily malé a střední podniky (dále MSP/SME). Asi 92 % podnikatelského sektoru tvoří mikropodniky. Lze tedy říci, že mikropodniky jsou typickými evropskými firmami. MSP zajišťují 67 % zaměstnanosti, mikropodniky zde přispívají 30 %, malé podniky asi 20 % a střední podniky asi 17 %. (EIM, November 2011)

Ústřední role MSP v ekonomice EU byla rozpoznána Evropskou komisí a zakotvena v iniciativě Small Business Act (SBA) přijaté v roce 2008. SBA stanovila rámec politiky MSP založený na konkurenceschopnosti. (EIM, November 2011)

Malé a střední podniky byly Evropskou komisí poprvé definovány v roce 1996, definice pak byla v roce 2003 upravena. Hlavním kritériem pro označení podniku jako malého a středního je počet zaměstnanců. Toto kritérium by však samostatně nebylo dostačující a proto je doplněno finančním ukazatelem. Tím je roční obrát nebo bilanční suma roční rozvahy. Rozlišení podniků dle daných kritérií, která mají stanovený maximální strop, ukazuje následující tabulka.

¹ Dále v textu jen EU.

Tab. 1 Kategorie MSP

Kategorie podniku	Počet zaměstnanců	Obrat	nebo	Bilanční suma
Střední podnik	< 250	≤ 50 mil. EUR		≤ 43 mil. EUR
Malý podnik	< 50	≤ 10 mil. EUR		≤ 10 mil. EUR
Mikropodnik	< 10	≤ 2 mil. EUR		≤ 2 mil. EUR

Zdroj: Evropská komise, 18. 7. 2014

Dle údajů Ministerstva průmyslu a obchodu ČR byl podíl MSP na celkovém počtu aktivních podnikatelských subjektů v roce 2013 99,83 %. Hodnota se dlouhodobě pohybuje okolo 99 %, vidíme tedy, že jejich význam je velký. Počet MSP k 31. 12. 2013 byl 1 124 910 právnických a fyzických osob. (MPO, 10. 7. 2014)

Co se týče Slovenské republiky, je stav v oblasti MSP zhodnocen Ministerstvem hospodářstva SR takto: celkový počet malých a středních podniků v roce 2012 byl 551 608. Toto číslo odpovídá 99,9% podílu MSP na všech podnikatelských subjektech. Malé a střední podniky jsou tak bezpochyby pilířem slovenského hospodářství. (MH SR, 2014)

Veber et al (2012) uvádí: „Ačkoliv v jednotlivých zemích či v různých odvětvích se mohou údaje částečně lišit, současný sektor malých a středních firem se v ČR podílí na tvorbě hrubého domácího produktu kolem 36 %, na výkonech přibližně 52 %, na přidané hodnotě přibližně 54 %, zabezpečuje z 62 % zaměstnanost. Sektor malých a středních firem často absorbuje pracovní síly uvolněné velkými firmami a jeho rozvoj je v řadě regionů nositelem zaměstnanosti. Na vývozu se malé a střední podniky podílejí přibližně 45 % a na dovozu přibližně 55 %.“ Tyto údaje můžeme porovnat s údaji zpráv monitorujících implementaci SBA (SBA fact sheets) za rok 2013.

Pro Českou republiku z přehledu údajů SBA vyplývají následující skutečnosti (EC, 2014a):

- MSP vytvářejí 54 % přidané hodnoty (méně než průměr EU, který dosahuje hodnoty 58 %),
- MSP vytvářejí 69 % všech pracovních míst (průměr EU je 67 %),
- většina MSP působí v odvětví služeb (40 %), dále ve velkoobchodě a maloobchodě (25 %), výrobě (18 %) a stavebnictví (17 %),
- výkonnost MSP je nadále nízká – přidaná hodnota byla v roce 2013 skoro o 11 % nižší než v roce 2008,
- zaměstnanost v MSP se od roku 2009 mírně zvýšila (+1 %), ale toto zvýšení nepostačuje k dosažení předkrizových úrovní,

- v oblasti výroby MSP zaznamenaly během krize v letech 2008–2009 značný úbytek přidané hodnoty (-15 %) a poté pouze malé zotavení (2009 až 2013, +4 %),
- ve stavebnictví mezi roky 2008 a 2013 poklesla přidaná hodnota MSP o 32 %, zaměstnanost o 6 %.

Pro Slovenskou republiku pak z přehledu základních skutečností o SBA vyplývá (EC, 2014b):

- MSP vytvářejí 72 % pracovních míst a 67 % přidané hodnoty, což výrazně přesahuje průměry EU (67 % a 58 %),
- nejvíc MSP působí v oblasti služeb a obchodu, důležitou oblastí je i výroba,
- ve výrobě MSP vytváří 25 % pracovních míst a 22 % přidané hodnoty,
- v letech 2008–2009 zaznamenala slovenská ekonomika 4,9% pokles reálného HDP, oživení přišlo už v následujících letech a ekonomika tak v roce 2011 překročila předkrizovou úroveň o 2,2 %; tento trend se však zpomaluje a v roce 2013 byl hospodářský růst na úrovni 0,8 %,
- podnikatelské prostředí se v roce 2013 zhoršilo a to i vlivem zvýšení daně z příjmu právnických osob,
- v odvětví dopravy a skladování došlo v letech 2010–2013 k nárůstu přidané hodnoty o asi 90 % (možným vysvětlením jsou velké objemy přímých zahraničních investic v odvětví logistiky).

3.3 Dopad krize eurozóny na MSP

Nedávná ekonomická krize v eurozóně významně ovlivnila podnikatelský sektor a to jak z pohledu poptávkové, tak i nabídkové strany ekonomiky. Kombinace ekonomického poklesu a fiskálních úspor negativně ovlivnila agregátní poptávku. Bankovní krize vedla ke zpřísnění úvěrových podmínek pro podniky. Ekonomické výzkumy naznačují, že MSP jsou více náchylné k takovým šokům než velké podniky (s více než 250 zaměstnanci). Na jedné straně můžeme očekávat vyšší citlivost MSP na poptávkové šoky z důvodu snížení prodejnosti jejich zboží. Následně pak mohou nastat problémy s likviditou, v krajním případě se podnik stane insolventním². Na druhé straně jsou MSP významně více závislé na úvěrech v porovnání s velkými společnostmi, čelí vyšším úvěrovým nákladům a

² Likvidita v tomto kontextu představuje schopnost firmy dostát svým běžným závazkům závislejší na rychlosti, s níž dokáže beze ztráty zpeněžit příslušná aktiva. Insolvencí se rozumí platební neschopnost, tedy stav, kdy FO nebo PO není schopna či nemá dostatek prostředků k placení dluhů v řádných termínech nebo v rámci běžného chodu podnikání. (Elman, 2004)

vyšší míře odmítnutí při žádosti o bankovní úvěr. Velké firmy mají větší šanci získat kapitál skrze finanční trhy. (Lacina, Vavřina, 2014)

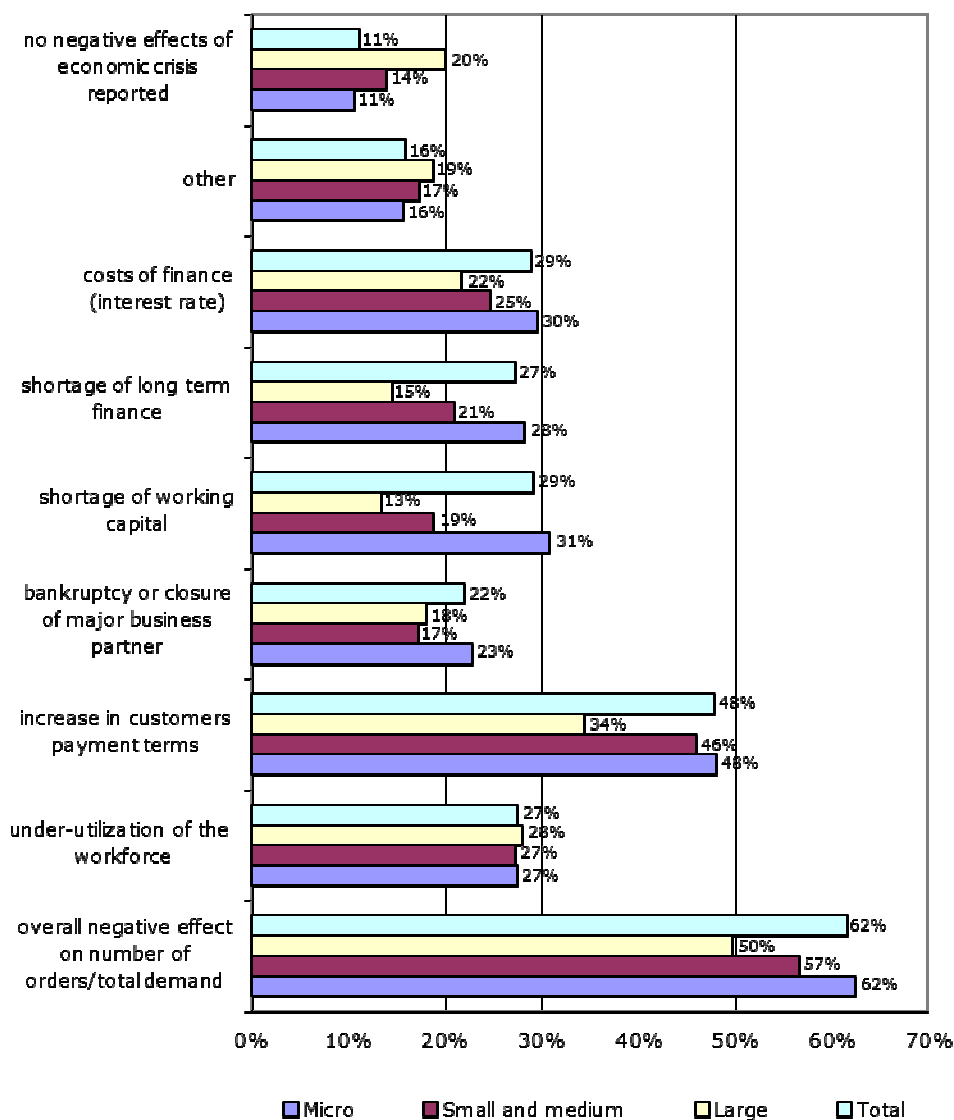
Podle výzkumu společnosti EIM týkajícího se podnikatelského prostředí byl hlavním důsledkem ekonomické krize z let 2009 a 2010 celkový negativní dopad na poptávku (uvedlo 62 % podniků) a prodlužování data splatnosti ze strany zákazníků (uvedlo 50 % podniků). Problémy se získáváním krátkodobých či dlouhodobých financí byly zmíněny přibližně 40 % podniků. Rozsah, v jakém podniky uváděly negativní důsledky krize, silně závisí na úrovni konkurenceschopnosti a výkonu v oblasti inovací v domovských zemích těchto podniků. Zatímco pokles celkové poptávky je zmíněn 70 % všech podniků ze zemí, které jsou označovány jako mírní inovátoři (modest innovators), toto číslo představuje méně než poloviční (45%) pokles poptávky v zemích označovaných jako innovation leaders³. Podle všeho tedy více inovativní ekonomiky utrpí v období ekonomické krize menší ztráty. (EIM, November 2011)

Co se týče inovací, k jejich důležitosti se vyjádřil i uznávaný ekonom Antonín Rusek. Ten právě existenci procesu inovace a vytváření nových produktů a výrobních procesů považuje za tu správnou cestu, jak krizi v Evropě překonat. Rusek v této souvislosti zdůrazňuje „potřebu finančního systému, který bude schopný financovat hospodářství kreativity a inovací.“ (Ekonom, 8. 6. 2013)

Z výzkumu EIM dále vyplývá zřejmý efekt velikosti: menší firmy uváděly negativní dopady krize častěji než velké firmy. (EIM, November 2011)

Negativní ale i pozitivní dopady ekonomické krize tak, jak je za období 2008–2010 zhodnotily podniky v EU27 ukazují následující tabulky. Kromě výše zmíněných negativních důsledků je zajímavé všimnout si i toho, co MSP ohodnotily pozitivně. Vůbec nejčastěji uváděným pozitivním dopadem byla ochota zaměstnanců pracovat více flexibilně. Dále například snazší spolupráce s jinými organizacemi nebo snížení kupních cen.

³ Více viz. Innovation Union Scoreboard na webových stránkách Evropské komise. Pro zajímavost Česká republika i Slovensko byly za rok 2014 zařazeny so skupiny moderate innovators, tedy do skupiny zemí, jejichž výkon v oblasti inovací je pod průměrem EU jako celku. (EC, 2. 10. 2014)

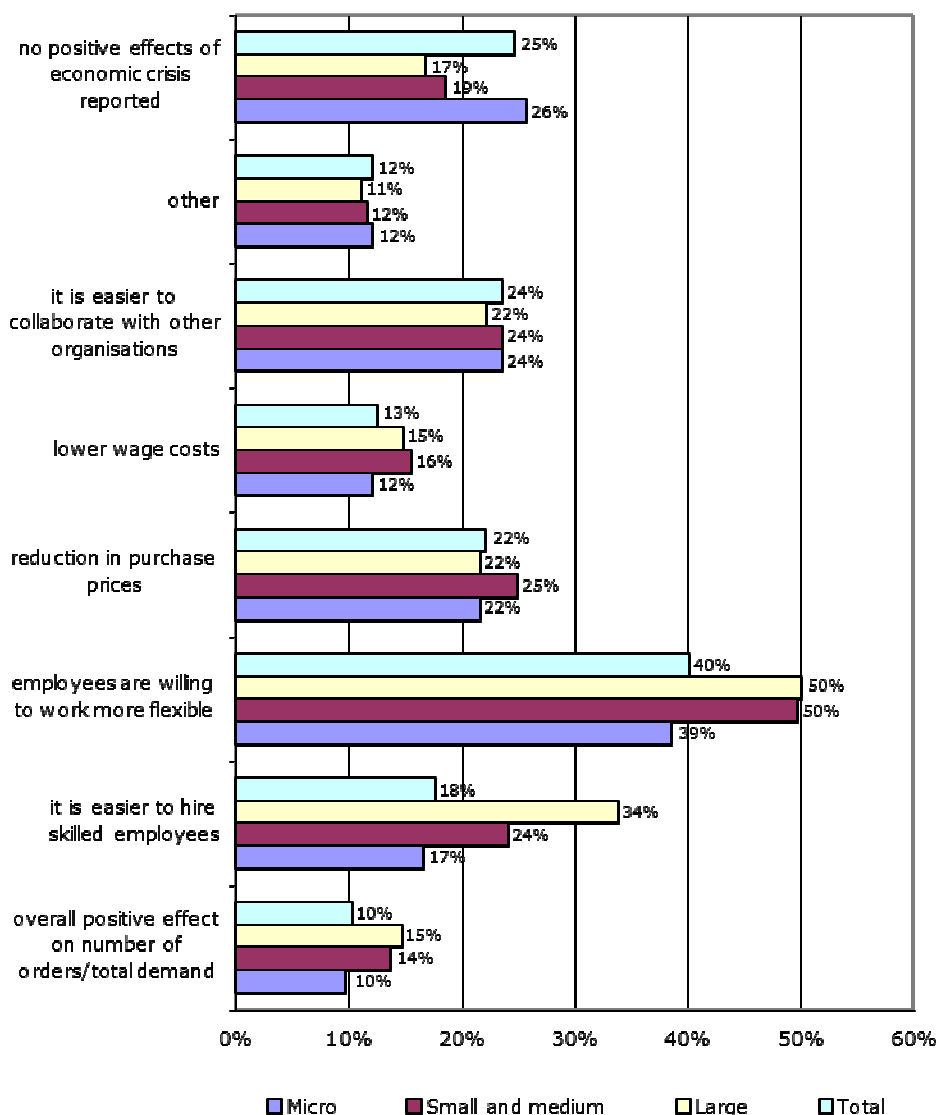

Obr. 1 Negativní dopady krize v období 2008Q4–2010Q4 v EU27, hodnocení podniků různých velikostních skupin. Zdroj: EIM, November 2011.

Tab. 2 Legenda k obr. 1

no negative effects of economic crisis reported	neoznámány žádné negativní dopady krize
other	jiné negativní dopady
costs of finance (interest rate)	náklady na financování (úroková míra)
shortage in long-term finance	nedostatek dlouhodobých finančních prostředků
shortage of working capital	nedostatek provozního kapitálu
bankruptcy or closure of major business partner	bankrot nebo zánik hlavního obchodního partnera

increase in customers payment terms	zákazníci prodlužují datum splatnosti
under-utilization of the workforce	nedostatečné využívání pracovní síly
overall negative effect on numbers of orders/total demand	celkový negativní dopad na počet objednávek/celkovou poptávku
micro	mikropodniky
small and medium	malé a střední podniky
large	velké podniky
total	všechny podniky dohromady

Obr. 2 Pozitivní dopady krize v období 2008Q4–2010Q4 v EU27, hodnocení podniků různých velikostních skupin. Zdroj: EIM, November 2011.

Tab. 3 Legenda k obr. 2

no positive effect of economic crisis reported	neoznámeny žádné pozitivní dopady krize
other	jiné pozitivní dopady
it is easier to collaborate with other organizations	jednodušší spolupráce s ostatními organizacemi
lower wage costs	nižší mzdové náklady
reduction in purchase prices	snížení kupních cen
employees are willing to work more flexible	zaměstnanci jsou ochotni pracovat více flexibilně
it is easier to hire skilled employees	jednodušší najímání kvalifikovaných pracovníků
overall positive effect on number of orders/total demand	celkový pozitivní dopad na počet objednávek/celkovou poptávku
mikro	Mikropodniky
small and medium	malé a střední podniky
large	velké podniky
total	všechny podniky dohromady

Ve zmiňovaném výzkumu EIM hrálo hlavní roli hodnocení zaměstnanosti.

MSP vytváří více pracovních míst než velké podniky. Toto tvrzení je ještě více podpořeno, pokud jsou sesbíraná data v souladu s tzv. populačním efektem⁴. Mezi lety 2002 až 2010 MSP zajistily 85 % celkového růstu zaměstnanosti. MSP také mají větší míru růstu zaměstnanosti (1 % ročně) než velké podniky (0,5 % ročně). Ekonomická krize však znamenala obrat v tomto příznivém rozvoji zaměstnanosti. Počet pracovních míst poklesl mezi lety 2008 a 2010 průměrně o 1,8 % ročně, což platí pro malé i velké podniky dohromady. Sektor MSP byl krizí zasažen tvrdě. Pokud bereme v úvahu populační efekt, počet pracovních míst v MSP poklesl průměrně o 2,4 % ročně. Oproti tomu ve velkých podnicích byl zaznamenán pokles „pouze“ 1,0 % ročně. Celkově nejvíce utrpěly mikropodniky. (EIM, November 2011)

V roce 2010 muselo propustit více než jednoho zaměstnance 30 % firem. Překvapivě byl ale podíl podniků, které oznámily, že propouštění přímo nesouviselo s krizí, vyšší než by se očekávalo (více než 40 %). (EIM, November 2011) Pro přesné stanovení důvodů bychom se museli zabývat konkrétní firmou, což není cílem této práce. Propouštění v jednotlivých velikostních kategoriích firem

⁴ Úroveň zaměstnanosti ve velikostní třídě podniků je součtem úrovně zaměstnanosti jednotlivých podniků této třídy. Tak dlouho, dokud určitý podnik zůstává ve své velikostní třídě, změna zaměstnanosti v tomto konkrétním podniku se přímo promítá do změny zaměstnanosti celé velikostní třídy. Když však podnik překročí hranice své velikostní třídy, situace se mění. Úroveň zaměstnanosti třídy, do které podnik nově vstoupil, se zvýší, zatímco úroveň zaměstnanosti původní velikostní třídy klesne. Toto je označováno jako populační efekt. (EIM, November 2011)

za období 2009–2010 zobrazuje následující tabulka. Je nutno dodat, že výsledky v tabulce se vztahují ke státům EU27 a dalším 10 nečlenským zemím, které se však účastnily Rámcového programu pro konkurenceschopnost a inovace CIP 2007–2013 a byly tak zahrnuty do provedeného výzkumu.

<i>Employees laid off during past 12 months</i>	<i>Micro (2-9)</i>	<i>Small and medium (10-249)</i>	<i>Large (250+)</i>	<i>All size classes</i>
No	73%	50%	32%	70%
Yes,	27%	50%	68%	31%
solely due to crisis	13%	17%	13%	13%
solely due to other reasons	11%	24%	34%	13%
due to crisis and other reasons	3%	8%	22%	4%
Total	100%	100%	100%	100%

Obr. 3 Procentní podíly podniků, které propouštěly zaměstnance v období 2009Q4–2010Q4, podle velikostních tříd, pro EU37. Zdroj: EIM, November 2011.

Tab. 4 Legenda k obr. 3

Employees laid off during last 12 months	zaměstnanci propuštění během uplynulých 12 měsíců
No	žádní propuštění zaměstnanci
Yes, solely due to crisis	propouštění výhradně kvůli krizi
Yes, solely due to other reasons	propouštění výhradně z jiných důvodů
Yes, due to crisis and other reasons	propouštění z důvodu krize i jiných
Total	celkový počet podniků odpovídajících na otázku zaměstnanosti
Micro	mikropodniky (2–9 zaměstnanců)
Small and medium	malé a střední podniky (10–249 zaměstnanců)
Large	velké podniky (250+ zaměstnanců)
All size classes	všechny velikostní třídy podniků dohromady

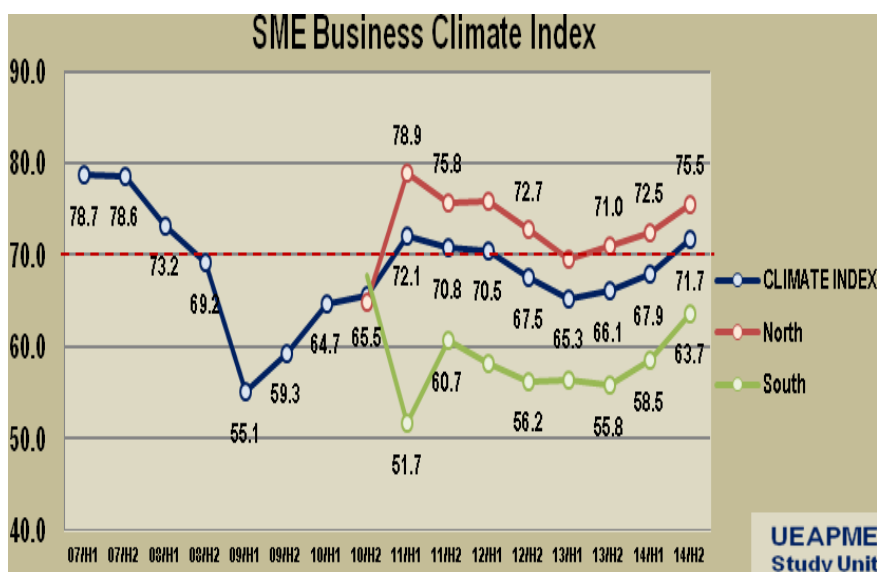
Jak již bylo zmíněno výše, MSP zajišťují v České republice 69 % zaměstnanosti, na Slovensku pak 72 %. Proto i vývoj nezaměstnanosti v období od roku 2008 nejen, že podává obraz o celkovém stavu ekonomiky, ale z velké části i o stavu MSP.

V České republice se míra nezaměstnanosti v druhé polovině roku 2008 pohybovala kolem 5,3 %. V následujícím roce se začaly projevovat negativní důsledky recese a nezaměstnanost tak postupně stoupala. V lednu 2009 byla její hodnota 6,8 %, v červnu 8 % a v prosinci 9,2 %. V únoru roku 2010 pak míra nezaměstnanosti činila 9,9 %, což je nejvyšší hodnota za poslední desetiletí. V následujících letech míra nezaměstnanosti kolísala, přičemž od ledna 2013 se

změnila metodika výpočtu podílu nezaměstnaných osob a využívá se nový ukazatel s názvem podíl nezaměstnaných osob. Od začátku roku 2014 se situace na pracovním trhu zlepšuje a podle posledních dostupných údajů za říjen 2014 je podíl nezaměstnaných osob na úrovni 7,1 % (podle původní metodiky; KurzyCZ, 10. 11. 2014).

Na Slovensku byl v důsledku ekonomické recese vývoj nezaměstnanosti podobný v tom, že v roce 2009 začala nezaměstnanost narůstat (z hodnoty 9,6 % za rok 2008 na 12,1 % za rok 2009). V následujících letech se pak nezaměstnanost pohybovala v rozmezí asi 13 %–15 % (měřeno čtvrtletně). V roce 2014 slovenská ekonomika vykazuje pokles nezaměstnanosti, poslední dostupná hodnota za druhé čtvrtletí 2014 je 13,2 %. (Kurzy-online.sk, ©2011–2014)

V době psaní této práce (říjen 2014) byla zveřejněna zatím poslední zpráva Evropské asociace řemesel a malých a středních podniků (UEAPME) známá jako The EU Craft and SME Barometer. Zpráva poukazuje na zlepšující se situaci malých a středních podniků, přičemž jejich celkovou situaci hodnotí pomocí indexu podnikatelského klimatu (SME Business climate index).

Obr. 4 SME Business Climate Index 2007–2014, zdroj: UEAPME, 2014.

Jak je patrné z grafu, index podnikatelského klimatu dosáhl za druhé pololetí roku 2014 hodnoty 71,7 %, což je nejvyšší hodnota za poslední tři a půl roku. Důležité je, že přesáhl hranici 70 % – ta je považována za neutrální a její překročení znamená, že podniky opět začínají růst a být optimističtější v očekávání budoucího vývoje. Hodnota 71,7 % předčila očekávání MSP. Značí mírný růst, který by dle očekávání měl pokračovat i v druhém pololetí 2014 a v prvním pololetí 2015. To je však odhad, který mohou narušit mimo jiné i rizika v politické

oblasti (poslední data sbíraná v období květen–září 2014 nezahrnují například obavy z důsledků sankcí uvalených na Rusko). Zeleně zobrazená hodnota indexu (označená jako South) se týká těchto států: Chorvatsko, Irsko, Itálie, Kypr, Malta, Portugalsko, Řecko, Slovinsko a Španělsko. Červeně označená hodnota indexu (North) je pak hodnota pro ostatní státy EU. (UEAPME, 2014)

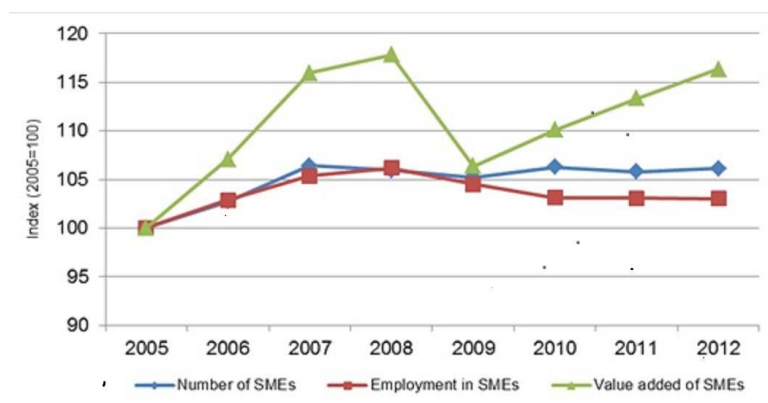
Růst byl způsoben dobrým výkonem exportně zaměřeného zpracovatelského průmyslu a oživením ve stavebnictví. Pozitivní vyhlídky do budoucna může přinést zejména stavebnictví, které začalo v některých zemích EU opět růst (Německo, UK, Polsko). Celkové zlepšení situace se týká všech velikostních tříd SME (micro, small, medium). (UEAPME, 2014)

Pozitivních výsledků bylo dosaženo v těchto hodnocených parametrech: celková situace podniku, obrat, ceny. Zaostávají investice a zaměstnanost. SME tedy rostou, ale ne tolik, aby vytvářely nová pracovní místa. Předpovědi pro růst investic pozitivní nejsou, zotavení této oblasti je „běh na dlouhou trať“. (UEAPME, 2014)

Zpráva UEAPME se stručně věnuje i výkonu SME v celé EU v porovnání s eurozónou. V letech 2013 a 2014 panovala větší důvěra SME v zemích mimo eurozónu. Přitom se v těchto letech rozdíl mezi danými dvěma oblastmi vyrovnával. (UEAPME, 2014)

Přestože zpráva vyznívá pozitivně, faktem zůstává, že MSP stále nedosahují takové úrovně výkonu a úspěšnosti jako před krizí. Její dopad byl pro mnoho podniků zdrcující. Současné oživení je částečné a křehké.

V praktické části této práce se budu věnovat analýze stavu MSP v předkrizovém období 2005–2008 a následně v krizovém období 2009–2012. Budu se věnovat konkrétně České a Slovenské republice. Následující graf se sice nezaměřuje pouze na tyto dvě země, zobrazuje ale vývoj počtu MSP (modrá křivka), zaměstnanosti v MSP (červená křivka) a přidané hodnoty MSP (zelená křivka) právě v období 2005–2012. Graf se týká celé EU. Všimnout si můžeme toho, že počet MSP v předkrizovém období vzrostl, avšak v následujících letech včetně krizových už výrazně nekolísá. Dále stojí za povšimnutí především výrazný propad přidané hodnoty vytvářené MSP po roce 2008. Zaměstnanost začala v období krize klesat a ani její současný vývoj není příznivý, resp. nezaměstnanost se stále pohybuje ve vyšších procentních hodnotách než v období před krizí.

Obr. 5 Počet MSP, zaměstnanost v MSP a přidaná hodnota MSP v EU (2005=100), zdroj: Evropská komise (15. října 2012)

Bánciová a Raisová (2012) uvádí ve svém odborném článku ke stavu slovenské ekonomiky následující. Slovenská ekonomika je založena na malých a středních podnicích. Pozice, kterou MSP zaujímají, je nenahraditelná zejména v oblasti vytváření pracovních míst, vyrovnávání regionálního rozvoje a zavádění inovací do standardní podnikové praxe. Avšak dlouhodobé problémy MSP na Slovensku (korupce, nedostatečné prosazování práva, byrokracie, velké regionální rozdíly, nedostatek podpory) nejsou řešeny ani pro nově vznikající podniky. Často jsou vytvářena dílčí řešení a to jen v případě akutního problému. Nejsou připravována koncepční řešení reálných problémů. Dle Bánciové a Raisové tak vyvstává problém, který může mít dalekosáhlé dopady.

Očekávalo se, že zavedení společné měny euro na Slovensku přinese mnoho problémů. Mnohem více problémů však podnikům způsobila globální ekonomická krize, která se v plné intenzitě projevila na začátku roku 2009. Slovenská ekonomika byla ovlivněna problémy ve finančním sektoru, její vysoká závislost na rozvoji hlavních exportních trhů se projevila jako prudký pokles poptávky. (Bánciová, Raisová, 2012)

Krizové období na Slovensku (zejména druhá vlna v letech 2010–2011) způsobilo pokles podnikatelů, fyzických osob. Odlišnou situaci jsme mohli pozorovat u podnikatelů právnických osob, i v krizovém období si počet těchto podnikatelů udržel stoupající trend. Avšak udržení tohoto vzrůstajícího trendu je možné pouze tehdy, když budou nově vzniklé společnosti schopny udržet se na trhu po dlouhou dobu. Statistiky nově vzniklých a zaniklých společností vypovídají, že více podniků vzniklo než zaniklo pouze ve dvou letech předkrizového období 2004–2008 (jednalo se o rok 2004 a rok 2008). Tato léta byla spojena s konsolidací v ekonomice a s implementováním opatření ve snaze zlepšit celkový výkon ekonomiky. (Bánciová, Raisová, 2012)

3.4 Aktuální stav MSP v EU

Evropská komise stav a vývoj malých a středních podniků monitoruje a každoročně o jejich stavu podává zprávu. Z poslední takové zprávy hodnotící rok 2013 vyplývá, že po slibných náznacích existuje několik důvodů pro opatrný optimismus. Podmínky pro MSP ale stále zůstávají tvrdé a je potřeba je dále podporovat. Zatímco export zajišťuje potřebný stimul pro mnoho ekonomik členských zemí, většina MSP neprofituje z růstu zahraniční poptávky po zboží a službách protože jsou aktivní v odvětvích zajišťujících potřeby domácí poptávky. Krizí negativně ovlivněná poptávka je hlavním důvodem toho, proč se výkon MSP v celé řadě členských států zatím nezotavil na úroveň před krizí. Vývoj MSP kriticky závisí na celkových makroekonomických podmínkách v zemi. Dalšími klíčovými faktory, které MSP ovlivňují, jsou potíže při získávání finančních prostředků, potíže při vyhledávání nových zákazníků, vysoké náklady na produkci a práci a také nedostatek kvalifikovaných pracovníků. (EC, July 2014)

Přidaná hodnota vytvořená MSP v roce 2013 byla 1 % nad úrovní roku 2008 a zaměstnanost se stále pohybovala 2,6 % pod úrovní registrovanou v roce 2008. V odvětví stavebnictví a výroby se přidaná hodnota stále pohybuje pod úrovní z roku 2008. Naopak v jiných sektorech, klíčových pro MSP, je přidaná hodnota v současnosti nad úrovní kritického roku 2008. Jedná se o profesní, vědecké a technické činnosti, oblast ubytování a stravování, velkoobchod a maloobchod a také oblast oprav a údržby motorových vozidel a motocyklů. Co se týče výhledu do budoucna, v roce 2014 se očekává růst přidané hodnoty o 2,8 % a v roce 2015 růst o 3,4 %. (EC, July 2014)

Zpráva se dále zabývá vhodným nastavením politik zajišťujících podporu pro MSP, přičemž zdůrazňuje, že je potřeba i v rámci podpory rozlišit jednotlivé velikostní třídy MSP a sektory jejich působení. Forma podpory se samozřejmě liší i napříč členskými státy. Podporovány by měla být i procesy inovací. Celá tato problematika je velmi rozsáhlá a není už součástí této práce.

3.5 Srovnání MSP v ČR a SR

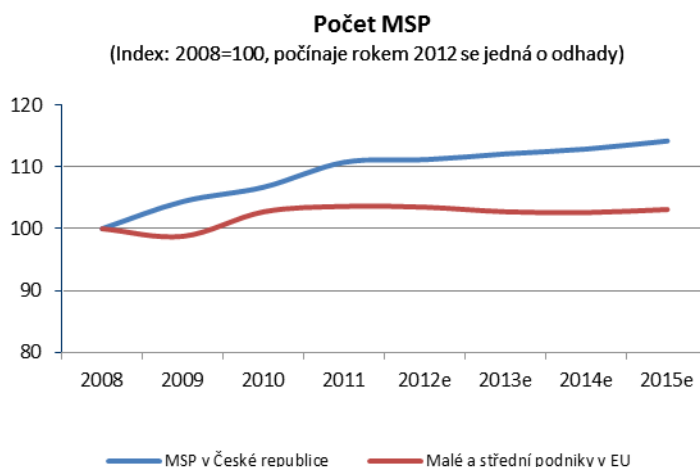
Výkonnost malých a středních podniků je každoročně analyzována Evropskou komisí. Konkrétně je zkoumán pokrok při provádění iniciativy Small Business Act. Komise následně zveřejňuje výsledky tohoto průzkumu jak pro jednotlivé členské země, tak i jako vyhodnocení stavu MSP v celé EU.

Cílem iniciativy Small Business Act (SBA), která byla přijata v roce 2008 a přezkoumána v roce 2011, je vytvořit pro MSP rovné podmínky a zlepšit administrativní a právní podmínky tak, aby mohly podniky využít svého plného potenciálu k tvorbě pracovních míst a růstu. (BusinessInfo, 6. 10. 2014)

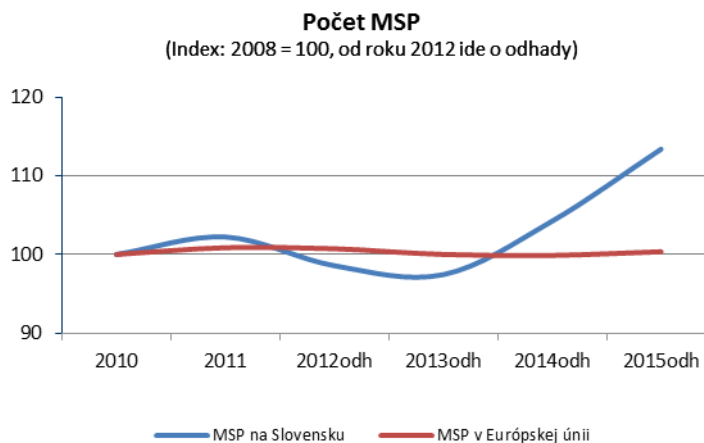
Následující grafy přehledně porovnávají malé a střední podniky v České republice a na Slovensku a to ve třech základních charakteristikách MSP. Jedná se o počet MSP, zaměstnanost v MSP a přidanou hodnotu vytvořenou MSP. V grafech je vždy také uvedena průměrná hodnota pro EU jako celek, k čemuž lze při

srovnávání také přihlédnout. Zjistíme tak například to, že počet MSP v ČR je dlouhodobě vyšší, než je průměr EU a má mírně rostoucí trend. Naopak křivka počtu MSP na Slovensku je esovitě prohnutá a vypovídá o nižším počtu MSP (v porovnání s průměrem EU) v letech 2012 a 2013. Pro roky 2014 a 2015 je pak odhadován relativně strmý růst počtu MSP překračující průměr EU.

Vývoj počtu MSP v ČR a na Slovensku si lze názorně prohlédnout v následujících dvou grafech.

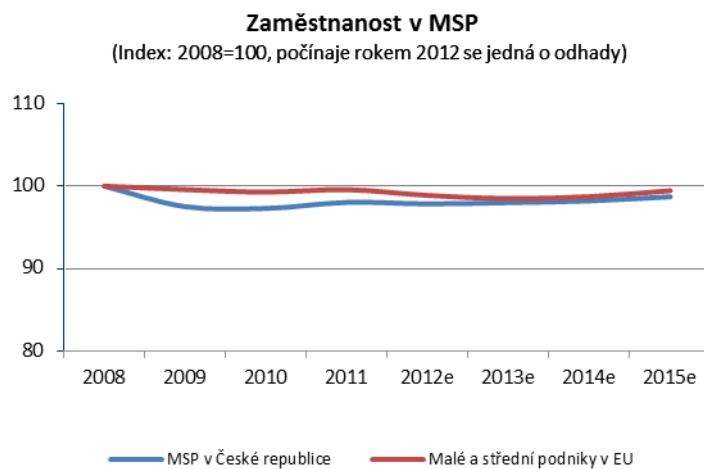

Obr. 6 Počet MSP v ČR v období 2008–2015, zdroj: EC, 2014a.

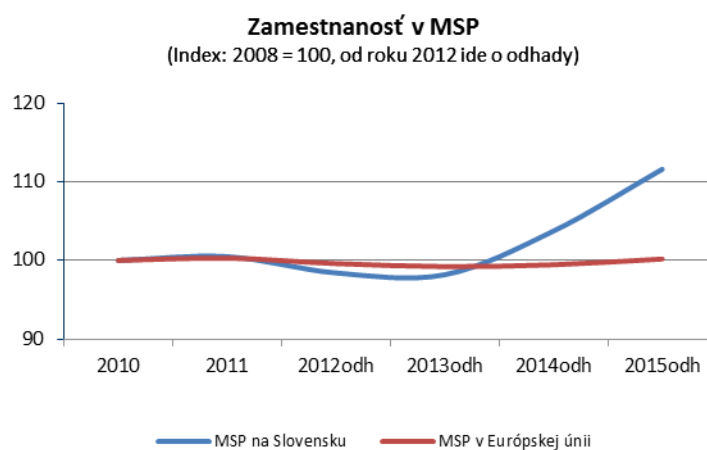

Obr. 7 Počet MSP na Slovensku v období 2010–2015, zdroj: EC 2014b.

Následující dva grafy zobrazují zaměstnanost v MSP. V ČR pozorujeme zaměstnanost v MSP pod průměrem EU, blíží se tomuto průměru. Situace na Slovensku je opět odlišná – kolísá nad i pod průměrem EU, od roku 2014 je odhadován růst zaměstnanosti.

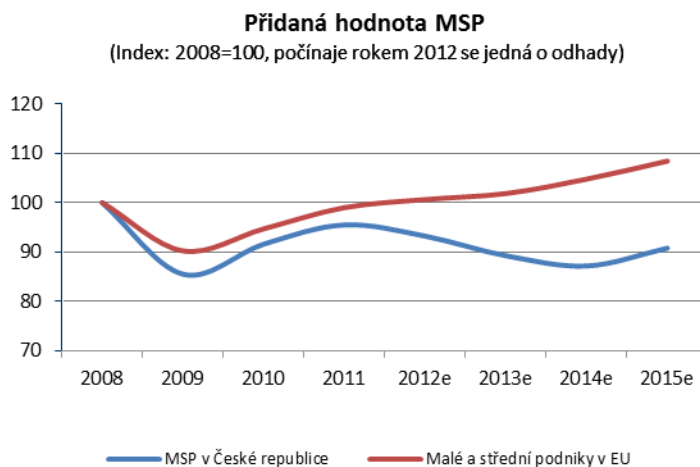

Obr. 8 Zaměstnanost v MSP v ČR v období 2008–2015, zdroj: EC 2014a.

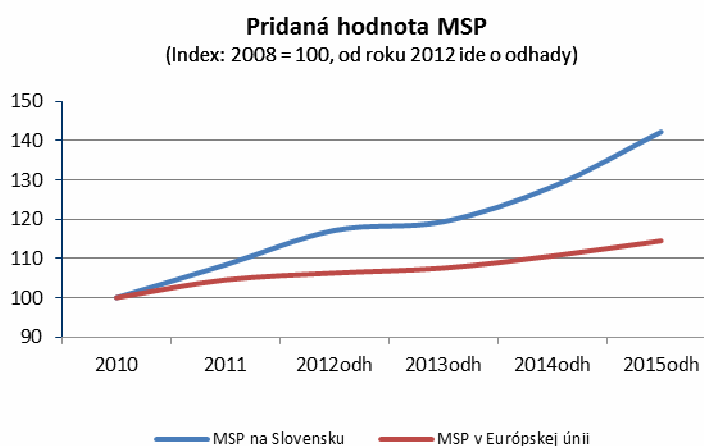

Obr. 9 Zaměstnanost v MSP na Slovensku v období 2010–2015, zdroj: EC, 2014b.

Poslední dvojice grafů zobrazuje přidanou hodnotu vytvořenou MSP. V ČR pozorujeme kolísavý trend, ale stále pod průměrem EU. Na Slovensku je situace zcela opačná, přidaná hodnota se dlouhodobě pohybuje nad průměrem EU a má rostoucí tendenci.

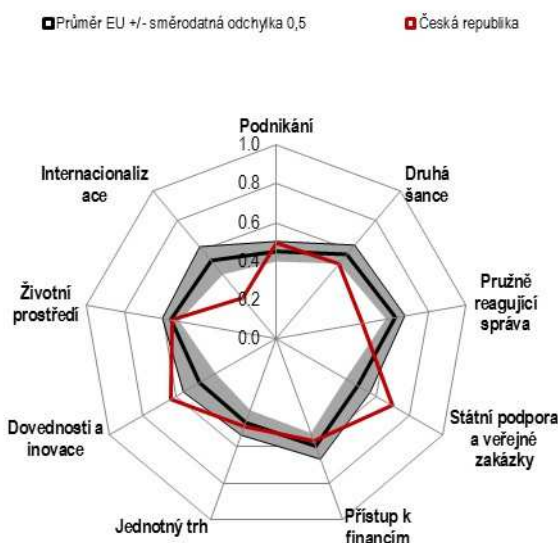

Obr. 10 Přidaná hodnota vytvořená MSP v ČR v období 2008–2015, zdroj: EC, 2014a.

Obr. 11 Přidaná hodnota vytvořená MSP na Slovensku v období 2010–2015, zdroj: EC, 2014b.

Jak je patrné z předcházejících grafů, i ve dvou podobných ekonomikách může být situace MSP odlišná. Z toho důvodu je obtížné stanovit nějaký obecný postup, jak MSP podporovat. Je možné stanovit jakýsi rámec podpory, ale dále je vždy potřeba se přizpůsobit podmínkám v konkrétním státu. Tyto obecné oblasti jsou stanoveny SBA, je jich devět a jedná se o: podnikání, druhá šance, pružně reagující správa, státní podpora a veřejné zakázky, přístup k financím, jednotný trh, dovednosti a inovace, životní prostředí a internacionalizace. Úspěšnost ČR v těchto devíti oblastech zobrazuje následující obrázek.

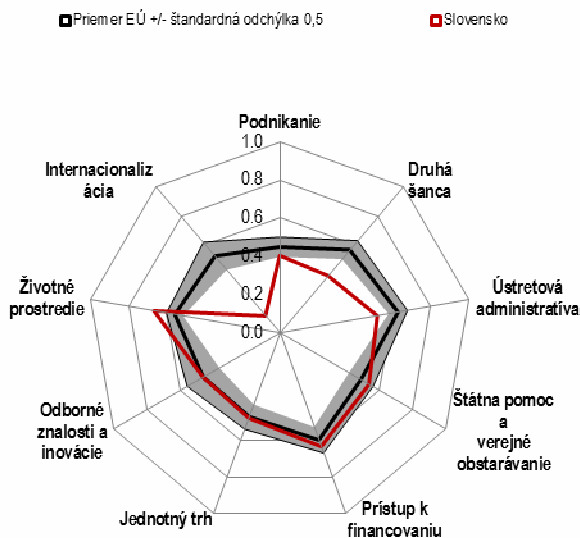
Obr. 12 Profil SBA České republiky za rok 2013, zdroj: EC, 2014a.

Z obrázku vyplývá, že profil SBA je smíšený. Nejlepších výsledků při implementaci iniciativy SBA dosáhla Česká republika za rok 2013 v oblasti státní podpory a veřejných zakázek. K dosažení dobrých výsledků přispěla novela zákona o veřejných zakázkách, která nabyla účinnosti v dubnu 2012 a jejím cílem bylo zjednodušit a zprůhlednit zadávací řízení. Praxe však ukazuje i slabé stránky novely, která často vede k příliš přísným a zdoluhavým postupům při zadávání veřejných zakázek. (EC, 2014a)

Druhého nejlepšího výsledku bylo dosaženo v oblasti podpory dovedností a inovací. Dobrý výsledek je z velké části způsoben tím, že mnoho MSP podniká na internetu (podíl MSP, které prodávají po internetu je 82 %, nakupuje zde 73 % podniků, podíl obrátu z prodeje na internetu dosahuje 84 %). V oblasti inovací je výkonnost MSP průměrná (v porovnání s EU). (EC, 2014a)

Nejhorší výkon byl zaznamenán v oblasti pružně reagující správy. Tento údaj není překvapivý, o bariérách ze strany státní správy by mohl hovořit snad každý český podnikatel. V porovnání s ostatními státy EU trvá v ČR déle již samotné založení podniku. Velkým problémem je pak extrémně zatěžující administrativní stránka provozování podniku. Podniky například provádí ročně 8 daňových plateb (méně než v jiných státech), ale postup a činnosti s tímto spojené jim zaberou nesrovnatelně větší množství času. Problémem je také udržet krok se změnami právních předpisů atd. (EC, 2014a)

Následující obrázek zachycuje profil SBA pro Slovenskou republiku. I zde je profil smíšený, jinak ale v porovnání s Českou republikou odlišný.

Obr. 13 Profil SBA Slovenské republiky za rok 2013, zdroj: EC, 2014b.

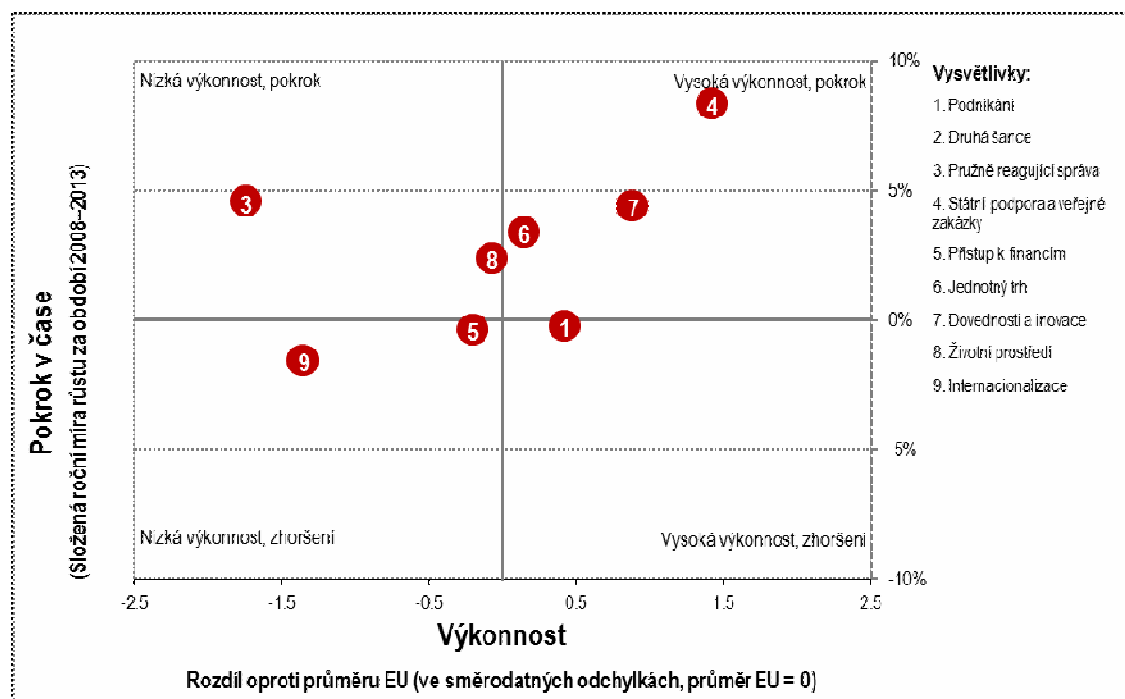
Nejlepších výsledků při realizaci iniciativy SBA dosáhlo Slovensko za rok 2013 v oblasti životního prostředí. Slovenské podniky nadprůměrně (opět v porovnání s ostatními zeměmi EU) inklinují ke specializaci na ekologické produkty a služby. I v politické oblasti byla přijata opatření motivující podniky k zavádění ekologických postupů či výrobě ekologických produktů. (EC, 2014b)

Druhého nejlepšího výsledku dosáhlo Slovensko v oblasti přístupu k financování. V roce 2013 se úvěrové podmínky zlepšily. Vládní kroky se také soustředily na zlepšení přístupu k financování. Přesto jsou na Slovensku stále rozdíly mezi úrokovými sazbami, které banky poskytují právnickým osobám a sazbami, které banky nabízejí malým podnikům. (EC, 2014b)

Nejhorsích výsledků dosáhlo Slovensko v oblasti druhé šance a internacionalizace. Druhá šance shrnuje postupy, které musí podniky vykonat při likvidaci podniku, dále zahrnuje podporu pro poctivé podnikatele, kterým se v podnikání nedařilo, a chtějí začít znovu. (EC, 2014b) Zajímavé je, že i přes nepříznivé podmínky v těchto oblastech nepanuje mezi podnikateli na Slovensku velký strach z neúspěchu v dalším podnikání. To si lze vysvětlit například tak, že slovenští podnikatelé jsou si vědomi chyb, které udělali ve svém prvním podniku a jsou přesvědčení, že se z nich poučí.

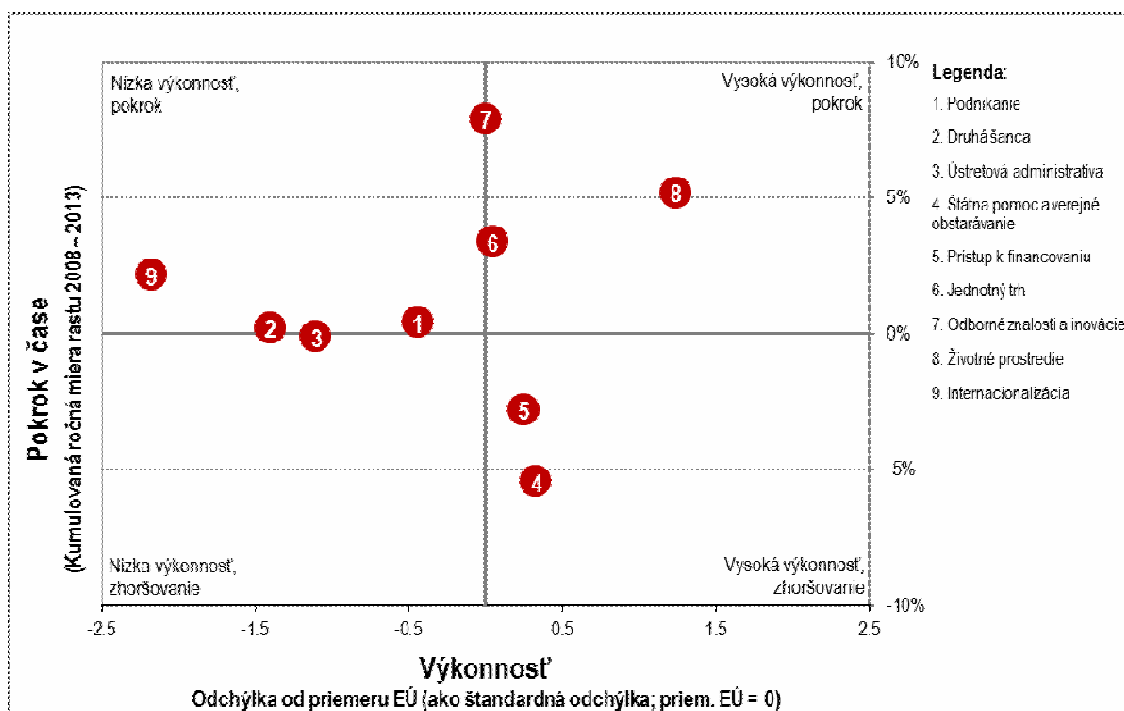
Internationalizace se zabývá zahraničním obchodem se zeměmi mimo EU. Výkon Slovenska (ale i České republiky) je v této oblasti podprůměrný. Obě země obchodují převážně se státy EU a jsou tak na nich velkou měrou závislé, což může být v některých situacích nevýhodné. Dle údajů ze Slovenska jsou rámcové podmínky pro obchodování méně příznivé v důsledku byrokratických, zdlouhavých a nákladných celních postupů. Podobná je situace i v České republice. (EC 2014b)

Porovnání České a Slovenské republiky můžeme uskutečnit ještě z jednoho úhlu pohledu. Evropská komise totiž vytváří grafy, které zobrazují současný stav jednotlivých oblastí iniciativy SBA a jejich vývoj v čase. Lze tedy pozorovat, jak si konkrétní země ve výkonnosti v jednotlivých oblastech v průběhu času polepšila či pohoršila. Obrázek o posunu ČR a SR za období 2008–2014 si lze udělat na základě následujících grafů.

Obr. 14 Výkonnost ČR v oblasti SBA: současný stav a vývoj mezi lety 2008 a 2014, zdroj: EC, 2014a.

K obrázku číslo 14 je třeba poznamenat, že zde chybí vyznačení oblasti č. 2 Druhá šance. Tato chyba byla převzata ze zdrojového dokumentu Evropské komise a pro tuto práci není až tak podstatná. Je třeba také upozornit, že výsledky uvedené v obrázku číslo 14 i 15 nejsou zcela srovnatelné s podobnými předchozími výsledky, jelikož došlo ke změně v metodice. Následuje graf pro Slovenskou republiku.

Obr. 15 Výkonnosť SR v oblasti SBA: súčasný stav a vývoj medzi lety 2008 a 2014, zdroj: EC, 2014b.

3.6 Podpora MSP prostredníctvom fiskálnych stimulů

Jak již bylo zmíněno, problematika podpory malých a středních podniků je velmi obsáhlé téma. Na evropské i národní úrovni existuje mnoho programů, jejichž cílem je MSP podpořit.

V této souvislosti je nasnadě otázka, zda byly v době krize za účelem zlepšení situace MSP provedeny nějaké fiskální stimuly ze strany státu. Možnost respektive nemožnost využití fiskálních stimulů v České republice vysvětluje ministr průmyslu a obchodu ČR Jan Mládek. Mládek (1. 2. 2012) uvádí, že v situaci značného poklesu poptávky domácností i firem po zboží a službách doporučoval J. M. Keynes použít stát (veřejný sektor) k povzbuzení poptávky fiskální stimulací. Teoreticky tato možnost dává smysl. V praktické politice se ale zapomnělo na druhou část Keynesova doporučení a to šetření v dobách dobrých (vytvářením rezervního fondu nebo alespoň splácením dluhů). Toto se ve většině států nekonalo a v době krize tak nebyla k dispozici žádná rezerva, která by se jako fiskální stimul pro MSP dala použít. Pokud by tak státy chtěly možnost fiskální stimulace využít, musely by si na ni vypůjčit a navýšit tak veřejný dluh, což je špatná cesta. Pokud totiž veřejný dluh přesáhne 90 % HDP, země již nemá kapacitu si půjčovat. Finanční instituce jí buď už nechtějí půjčit vůbec, nebo za

stále vyšší úrok a země pak často končí v nucené správě Mezinárodního měnového fondu. To se stalo Islandu, Lotyšsku, Řecku, Irsku a mnoha jiným. Česká republika má sice veřejný dluh relativně nízký (aktuálně kolem 47 % HDP), ale nápadu požit fiskální stimulaci v ČR stojí v cestě několik omezení. (Mládek, 1. 2. 2012)

Těchto omezení je podle ministra Mládka celkem pět. Prvním z nich je „konzervativní obyvatelstvo, které považuje státní dluh za ekvivalent dluhu domácností“. Možnost dalšího navýšení státního dluhu by se tak u obyvatelstva nesetkala s pozitivní odezvou. (Mládek, 1. 2. 2012)

Druhým problémem jsou dle Mládka „ideologická omezení současné české ekonomické a mediální elity“. Jinými slovy hlavním cílem vlády se stalo snižování deficitu veřejných financí. Vláda v tom však není příliš úspěšná, deficity jsou stále vysoké a veřejný dluh roste. Zodpovědná vláda by sice měla snižovat veřejné deficity, ale měla by tak činit v souladu s dalšími důležitými cíli hospodářské politiky a brát také ohled na fázi hospodářského cyklu. (Mládek, 1. 2. 2012)

Třetím omezením je „evropská hysterie, kdy většina zemí EU má veřejný dluh nad 60 % a několik zemí je blízko státnímu bankrotu“. V EU panuje obava z vysokého veřejného dluhu, několik zemí se ocitlo v nucené správě MMF, některé až na hraně státního bankrotu. Velké evropské země nemohou provádět fiskální stimuly, protože peníze vyplýtvaly na záchranu finančního sektoru namísto toho, aby jej nechaly zbankrotovat. (Mládek, 1. 2. 2012)

Za čtvrté „fiskální stimuly v malé otevřené ekonomice, pokud je špatně cílena, může vést k nasávání dovozů a ne k tvorbě pracovních míst a hospodářskému růstu“. Jediným řešením jsou pečlivě cílené programy, které podporují zapojení malých a středních českých firem do programů stimulujících hospodářský růst (například protipovodňová opatření, opravy silnic nebo rekonstrukce památek). (Mládek, 1. 2. 2012)

Jako poslední páté omezení možnosti použití fiskální stimulace v ČR uvádí ministr Mládek „nízkou věrohodnost vládnoucích elit“. Ty jsou podezřívány z plýtvání veřejnými zdroji, korupce a realizace nepotřebných projektů. Optimální by tedy bylo, kdyby peníze na fiskální stimulaci ekonomiky byly získány omezením korupce, případně výdajů veřejného sektoru. (Mládek, 1. 2. 2012)

Masivní fiskální stimuly tedy nejsou realistickou cestou k oživení poptávky v České republice. Na zmírnění dopadů krize je možné použít cílené fiskální stimuly do menších projektů či se snažit podpořit poptávku po zboží a službách českých firem jinými způsoby (podpora exportu, podpora přímých zahraničních investic, úspěšné čerpání prostředků z evropských fondů a tak podobně). (Mládek, 1. 2. 2012)

Předchozí text hovoří o možnostech velkých fiskálních stimulů v ČR. Není ale pravda, že by žádné stimuly provedeny nebyly, jen je nelze označit za významné.

S tím, jak krize nabírala na síle, schválila Evropská komise už v prosinci 2008 Plán evropské hospodářské podpory (EERP). Cílem tohoto plánu bylo

podpořit veřejné výdaje a povzbudit hospodářství. Evropská komise proto navrhla fiskální stimul ve výši 1,5 % unijního HDP. Tato hodnota zahrnovala aktivity EU i ty, které byly prováděny na úrovni jednotlivých členských států. Většina členských států pak přijala soubor aktivit v souladu s EERP, ale rozsah opatření a fiskální stimuly se v jednotlivých zemích EU významně lišily. V roce 2009 byl největší fiskální stimul proveden ve Španělsku a to v rozsahu 2,3 % španělského HDP. V ČR byl v roce 2009 proveden stimul ve výši 1,0 % HDP, v roce 2010 pak ve výši 0,5 % HDP. Na Slovensku byl v roce 2009 proveden stimul ve výši 0,1 % HDP, v roce 2010 pak 0,0 % HDP. (BusinessInfo, 11. 8. 2009)

Kromě přímé podpory MSP formou fiskální stimulace existují i další způsoby, jak může stát či jiná instituce národní ekonomiku (a v rámci ní i MSP) podpořit. Takovým příkladem může být devizová intervence České národní banky z listopadu 2013. Tento nově využívaný měnověpolitický nástroj ČNB se stal námětem mnoha odborných i veřejných diskusí, pro českou ekonomiku to bylo něco nového a nevídaného, objevovaly se argumenty pro i proti. K jeho zavedení došlo po maximálním využití hlavního měnověpolitického nástroje, tedy úrokových sazeb. Ty ČNB snížila na technickou nulu (0,05 %) a nebylo možno je dále využívat.

Ekonomice na konci roku 2013 hrozila prokazatelně škodlivá deflace a podstatou provedené intervence tak bylo udržet inflaci v cílovém pásmu 2 % \pm 1 procentní bod. A to konkrétně oslabením koruny a udržováním kurzu koruny poblíž hladiny 27 Kč za euro. Takový krok je přínosný pro export. „Roste konkurenceschopnost a ziskovost podniků a roste i jejich ochota investovat. Oživení výroby následně přispívá růstu zaměstnanosti a mezd, což zvyšuje kupní sílu domácností.“ (ČNB, 2003–2014)

Rok po zavedení tohoto měnověpolitického nástroje shrnuje důsledky pro MSP předseda představenstva Asociace malých a středních podniků a živnostníků Karel Havlíček takto: „Těm, kteří očekávali, že to bude lepší, se to v zásadě potvrdilo. Ti, kdo očekávali, že to bude zásadně horší – importéři – pro ně to nebylo tak zlé, jak se očekávalo. Nebylo to dáno jen intervencemi. Klesá taky cena ropy, klesá cena elektřiny.(...) Meziročně se zdražilo o 4 % a dívám se na to jako na menší zlo, než kdyby hrozilo, že lidé budou bez práce. ČNB jednala realisticky.“ (ČT, 6. 11. 2014)

ČNB bude i nadále intervenovat v takovém objemu a tak dlouho, jak bude nutno k plnění jejího inflačního cíle. Kurz jako nástroj měnové politiky bude dle rozhodnutí bankovní rady používán nejméně do roku 2016. (ČNB, 2003–2014)

V září 2014 Evropská centrální banka rozhodla o zavedení programu nákupů cenných papírů krytých aktivy (asset-backed securities purchase programme, ABSPP) a odsouhlasila také zavedení programu nákupů krytých dluhopisů (covered bond purchase programme, CBPP3). Tyto programy se týkají pouze eurozóny a tedy i Slovenska. 2. října 2014 byly zveřejněny detaily fungování těchto programů, jejichž cílem je podpořit poskytování úvěrů v eurozóně a zabránit příliš nízké inflaci. Program ABSPP začal fungovat s počátkem 4. čtvrtletí roku 2014, CBPP3 má být spuštěn v druhé polovině prosince 2014. Oba pro-

gramy mají trvat nejméně dva roky. Přijatá opatření mají přispět k návratu míry inflace na úroveň těsně pod 2 % a podpořit MSP formou snazšího přístupu ke kapitálu. Očekává se pozitivní dopad na MSP. (ECB, 2 October 2014)

3.7 Výběr odvětví klíčových pro ekonomiku ČR a SR

V české i slovenské ekonomice má již tradičně velký význam automobilový průmysl. Výroba automobilů a příslušenství pro motorová vozidla je pro obě země jednou z nejvýznamnějších oblastí zpracovatelského průmyslu. Automobily tvoří velkou část vyvážené produkce České i Slovenské republiky. I když nejnámější jsou velké automobilové společnosti, výroba příslušenství a součástek je zajišťována i malými a středními podniky. Z těchto důvodů se budu oblastí automobilového průmyslu zabývat v praktické části této práce.

Nejvýznamnější automobilky v ČR jsou Škoda Auto, Hyundai a TPCA, což je společný podnik firem Toyota Motor Corporation a PSA Peugeot Citroën. Na Slovensku jsou pak tahounem ekonomiky automobilky Volkswagen, Kia Motors a PSA Peugeot Citroën. (Hospodářské noviny, 2. 4. 2013) Tato práce se zabývá MSP, proto bych chtěla zmínit, že v ČR existuje také malá firma Kaipan zabývající se vývojem a výrobou automobilů. Její podíl na trhu je však vzhledem k velikosti ostatních automobilových koncernů zanedbatelný.

„Ve druhém čtvrtletí 2014 se výroba motorových vozidel na celkových tržbách průmyslu v ČR podílela 26,2 %. Odvětví má proexportní charakter, podíl tržeb z přímého vývozu na celkových tržbách odvětví dosáhl 71,1 %. V odvětví měla významnou pozici výroba dílů a příslušenství pro motorová vozidla, která se na tržbách automobilového průmyslu podílela 52,6 %, podíl výroby motorových vozidel byl 47,4 %. Výroba motorových vozidel zaznamenala za druhé čtvrtletí 2014 růst produkce o 14,5 %.“ (MPO, 3. 11. 2014)

Automobilový průmysl na Slovensku za rok 2012 generoval přímo i nepřímo 17 % hrubé produkce slovenské ekonomiky. Výroba automobilů, karoserií, systémů a součástek zajišťovala 2,7 % celkové zaměstnanosti v SR. Přidaná hodnota automobilového průmyslu tvořila až 11 % celkové přidané hodnoty slovenské ekonomiky. Dále lze za rok 2012 uvést, že se automobilový průmysl podílel 26 % na celkovém vývozu a 20 % na dovozu. (University of economics, September 2013)

„Čísla za produkci osobních automobilů v EU dokazují vliv globální ekonomické krize z let 2008–2009. Nejvíce osobních automobilů (resp. všech motorových vozidel) se v Unii vyrobilo v roce 2007 a po pěti letech – v roce 2012 – se stále vyrábí o 15 % méně aut (neboli 14,6 mil. kusů). V absolutních číslech je největší automobilovou velmocí Německo před Francií a Španělskem. ČR je na 5. místě. V přepočtu vyrobených automobilů na jednoho obyvatele jsme na 2. místě za sousedním Slovenskem.“ (EU Office ČS, červen 2013)

Dalším odvětvím, kterému se bude věnovat praktická část této práce, je stavebnictví. O tomto odvětví je všeobecně známo, že s nastupující ekonomickou recesí dochází k jeho rychlému propadu. Stavebnictví tak vlastně kopíruje vývoj

HDP. Ke stagnaci často dochází už v období, než se o ekonomické recesi vůbec začne hovořit. Naopak v období ekonomického růstu je stavebnictví jedním z prvních oborů, ve kterých lze pozorovat oživení.

„Stavební produkce v ČR po celé 1. pololetí 2014 zaznamenávala lepší výsledky než v minulých letech, kdy nepřetržitě klesala pět let v řadě. S výjimkou května stavebnictví v 1. pololetí meziročně rostlo. K růstu na začátku roku sice přispěly příznivé povětrnostní podmínky, avšak tento pozitivní vývoj stavební produkce zaznamenala i ve druhém čtvrtletí, když v meziročním srovnání rostla o 3,9 %. Z jednotlivých oborů se na zvýšení stavební produkce podílelo více inženýrské stavitelství⁵, které dosáhlo ve druhém čtvrtletí 2014 meziročního růstu o 9,2 %. Pozemní stavitelství zaznamenávalo po celé čtvrtletí nižší výkonnost než inženýrské stavitelství, přesto dosáhlo ve 2. čtvrtletí 2014 meziročního zvýšení o 1,5 %.“ (MPO, 3. 11. 2014)

Produkce slovenského stavebnictví v prvním čtvrtletí roku 2014 mírně klesla o 2,1 %. Pozemní stavitelství vykázalo oproti stejnému období minulého roku pokles o 2,3 % (proti prvnímu čtvrtletí 2008 se jedná o pokles 43,5 %) a inženýrské stavitelství vykázalo za první čtvrtletí 2014 pokles o 2,5 % (opět v porovnání s rokem 2008 se jedná o pokles 39,1 %). (CEEC Research, 7. 7. 2014) Od druhého čtvrtletí 2014 očekávali slovenští představitelé stavebních firem růst ve stavebnictví, tyto predikce se však nenaplnily. Výkon slovenského stavebnictví se dále zhoršil a růst se očekává až v roce 2015. (CEEC Research, 2. 10. 2014)

3.7.1 Problematika šrotovného

V rámci boje proti ekonomické krizi bylo svého času velmi diskutovaným tématem tzv. šrotovné. Tento pojem znamená finanční příspěvek státu na nákup nového automobilu v situaci, kdy je zároveň starý automobil odevzdán na vrakoviště, kde je ekologicky zlikvidován. Cílem je zvýšit poptávku po nových automobilech a podpořit tak růst automobilového průmyslu. Šrotovné v reakci na ekonomickou krizi v roce 2009 zavedlo 14 států Evropské unie včetně Slovenska. I v České republice se o jeho zavedení uvažovalo, šrotovné bylo široce diskutovaným tématem se zastánci na straně pro i proti. Není překvapivé, že ani nalezení politické shody nebylo jednoduché. Nakonec i přes veto tehdejšího prezidenta Václava Klause bylo šrotovné v roce 2009 zavedeno. Jelikož ale pro šrotovné nebyly vyčleněny finanční prostředky, jeho spuštění bylo ponecháno na rozhodnutí vlády a na konci roku 2009 došlo v automobilovém průmyslu k mírnému oživení, nakonec k jeho zavedení v ČR nedošlo.

Nicméně západoevropský trh s osobními automobily šrotovné v roce 2009 nastartovat pomohlo, jednalo se o první nárůst po 14 měsících. Velkou měrou se na tom podílelo zavedení šrotovného v Německu, které je v automobilovém průmyslu Evropy jednoznačným leaderem (německý trh představuje asi třetinu

⁵ Pojem inženýrské stavitelství představuje stavbu silnic, železnic, mostů, přehrad atd. Pod pojmem pozemní stavitelství si pak můžeme představit projekty a stavby budov.

automobilového trhu v Evropě). Šrotovné je ale krátkodobé opatření, které vylepší výsledky pouze v několika měsících. S tím ekonomové počítali a někteří pak uvažovali v tom smyslu, že šrotovné krátkodobě (pro rok 2009) pomůže a v následujícím roce 2010 dojde ke ekonomickému oživení a situace v automobilovém průmyslu se tak bude zlepšovat už bez šrotovného. (Musil, 15. 7. 2009) K předpokládanému ekonomickému oživení však nedošlo a proto po ukončení programů šrotovného došlo v oblasti výroby automobilů opět k propadu.

Čeští výrobci a subdodavatelé automobilek vyrábějí a dodávají dílce pro různé automobilky a to nejenom ty, které sídlí na území ČR. Zahraniční šrotovné zafungovalo jako injekce, která českému průmyslu poskytla dočasnou vzpruhu. Podniky opět přijímaly pracovníky a vracely se k pětidennímu pracovnímu týdnu. O zvýšených prodejích informovaly v roce 2009 automobilky Škoda, Hyundai i TPCA. (Novotný, 15. 4. 2009)

K problematice šrotovného na Slovensku uvedl v dubnu roku 2009 tehdejší ministr hospodářství Lubomír Jahnátek: „Šrotovné nemělo pro slovenskou ekonomiku mimořádný význam. Slovenské šrotovné spíše pomohlo výrobcům aut v České republice a Rumunsku. Šrotovné v Německu nebo Francii naopak pomohlo Slovensku. Tak si představujeme solidaritu v rámci celé Evropské unie a společný boj proti světové krizi.“ (iDNES, 28. 4. 2009)

3.8 Dílčí závěr

Literární rešerše v úvodu shrnuje základní poznatky o eurozóně a dále se zabývá problematikou malých a středních podniků. Uvádí jejich definici, zabývá se jejich významem. Hlavní pozornost se pak upírá na dopad nedávné ekonomické krize v eurozóně na malé a střední podniky. Zdrojem informací jsou z velké části výzkumy provedené Evropskou komisí či jí pověřenými společnostmi. Rešerše se dále zabývá aktuálním stavem MSP v EU a současnou situací MSP v České republice v porovnání se Slovenskem. Rešerše se vyjadřuje i k možnosti podpory MSP prostřednictvím fiskálních stimulů či jiných kroků. Závěrem jsou pak vybrána odvětví pro praktickou část práce, přičemž se jedná o odvětví klíčová pro českou a slovenskou ekonomiku. V této souvislosti je zmíněna také problematika šrotovného.

Na základě provedené literární rešerše bych nyní ráda shrnula některá základní fakta, která z ní vyplynula:

- MSP jsou páteří české, slovenské i evropské ekonomiky,
- MSP tvoří více než 99 % všech firem, z toho důvodu velkou měrou zajišťují zaměstnanost,
- MSP jsou podniky s maximálně 250 zaměstnanci a maximálním obratem 50 mil. Eur,
- v ČR vytváří MSP 54 % přidané hodnoty a 69 % všech pracovních míst, na Slovensku vytváří MSP 67 % přidané hodnoty a 72 % pracovních míst,

- v důsledku krize došlo k výraznému propadu agregátní poptávky, MSP jsou k takovým šokům více náchylné než velké podniky,
- bankovní krize vedla ke zpřísnění úvěrových podmínek pro podniky,
- hlavním důsledkem ekonomické krize byl dle podniků celkový negativní dopad na poptávku,
- ekonomická krize přinesla dle podniků i některá pozitiva, mezi nimi především ochotu zaměstnanců pracovat více flexibilně (zaměstnanci se přizpůsobují aktuální situaci podniku, jsou ochotni pracovat déle při nečekané zakázce, dočasně přejít na jinou pracovní pozici v rámci jejich kvalifikace apod.),
- následkem krize došlo k výraznému propouštění a nárůstu nezaměstnanosti,
- následky krize celkově nejvíce poškodily mikropodniky,
- v důsledku krize došlo k rapidnímu poklesu přidané hodnoty vytvářené MSP,
- dle indexu podnikatelského klimatu se situace MSP v druhém pololetí roku 2014 zlepšila, podniky opět začínají růst a být optimističtí v očekávání budoucího vývoje,
- faktem ale je, že MSP v současnosti stále nedosahují takové úrovně výkonu jako před krizí (dle indexu podnikatelského klimatu),
- podle Evropské komise existují důvody pro opatrný optimismus ohledně budoucího vývoje MSP, podmínky pro MSP jsou ale stále tvrdé a je potřeba MSP podporovat,
- přestože česká a slovenská ekonomika jsou si podobné, situace MSP v těchto státech je odlišná,
- v ČR ani SR nebyly provedeny významné fiskální stimuly pro podporu MSP, podpora je v určité formě poskytována prostřednictvím ČNB a ECB,
- klíčovým odvětvím pro českou a slovenskou ekonomiku je automobilový průmysl, kterému dočasně pomohlo šrotovné,
- stavebnictví je obor kopírující vývoj HDP, k stagnaci ve stavebnictví dochází už v období, než se o ekonomické recesi vůbec začne hovořit.

Na základě těchto poznatků odhaduji, že podobných výsledků bude dosaženo i analyzováním českých a slovenských MSP. Tedy bude zjištěno, že v krizovém období 2009–2012 došlo k propadu poptávky a tím i produkce podniků, přičemž následovalo zhoršení celkové finanční situace podniků.

4 Praktická část

4.1 Úvod a volba ukazatele rentability

V praktické části bakalářské práce se budu zabývat malými a středními podniky v České republice a na Slovensku a to konkrétně v odvětví automobilového průmyslu a stavebnictví. Zajímat mne bude vývoj v předkrizovém období 2005–2008 a dále v krizovém období 2009–2012. Vývoj bude hodnocen na základě ukazatele rentability ROCE. Tento ukazatel bude získán z údajů podniků vyfiltrovaných z databáze Amadeus.

V rámci praktické části bude provedena finanční analýza. Nutno říci, že se nejedná o kompletní rozsáhlou analýzu jednotlivých firem. Sestavování podrobných analýz pro každou firmu zvlášť by bylo pro tak velké množství podniků, s jakým zde pracuji, téměř nereálné a hlavně pro účely této práce zbytečné. Analýza je tedy zjednodušena na analýzu poměrového ukazatele ROCE.

„Finanční analýza představuje systematický rozbor získaných dat, která jsou obsažena především v účetních výkazech. Finanční analýzy v sobě zahrnují hodnocení firemní minulosti, současnosti a předpovídání budoucích finančních podmínek.“ (Růčková, 2011) V našem případě se bude jednat o analýzu konkrétního ukazatele ve dvou určitých obdobích v minulosti. Předpovídání budoucích finančních podmínek je důležité pro manažery a vlastníky, ne pro vnější pozorovatele finančního zdraví firmy.

Pro ukazatel ROCE jsem se rozhodla proto, že komplexně vyjadřuje efektivnost hospodaření společností. ROCE (return on capital employed) je ukazatel rentability celkového investovaného kapitálu. Vyjadřuje míru zhodnocení všech aktiv společnosti financovaných vlastním i cizím dlouhodobým kapitálem. ROCE se vypočítá dle následujícího vzorce (Růčková, 2011):

$$ROCE = \frac{\text{zisk}}{(\text{dlhodobé dluhy} + \text{vlastní kapitál})}$$

„Na ukazatel je potřeba nahlížet z pohledu strany pasiv v rozvaze. Do ukazatele nám budou vstupovat dlouhodobé dluhy, ke kterým patří emitované obligace, dlouhodobé bankovní úvěry a také vlastní kapitál. Jde tedy o fakt, že kategorie investovaného kapitálu představuje součet prostředků dlouhodobě vložených věřiteli a prostředků od akcionářů.“ (Růčková, 2011)

Kategorie zisk není v podnikové ekonomice vždy jednoznačná. Jinými slovy pro různé účely počítaných ukazatelů lze za zisk dosadit tři různé kategorie. První je EBIT (zisk před odečtením úroků a daní), který se ve finanční analýze využívá tam, kde je nutno zajistit mezifiremní srovnání. Druhou kategorií je EAT (zisk po zdanění) jenž se využívá ve všech ukazatelích, které hodnotí výkonnost firmy. Třetí kategorií je EBT (zisk před zdaněním). Využijeme jej tam,

kde chceme zajistit srovnání výkonnosti firem s rozdílným daňovým zatížením. (Růčková, 2011)

Roli při volbě ukazatele ROCE pro analyzování finančního zdraví firem hrála i inspirace studií Laciny a Vavřiny (2014). Autoři se v ní zabývají podobným tématem a to hodnocením dopadu krize na řecké a irské podniky podle jejich velikosti a sektoru působení. Částí této práce je i hodnocení vývoje indikátoru ROCE. Autoři vybírají ROCE jako hlavní kritérium pro rozlišení společností s dobrým či špatným výkonem. Toto kritérium odhaluje rostoucí či klesající trend v oblasti rentability (výnosnosti) příslušných podniků. Výpočty ve studii vychází ze vzorce (Lacina, Vavřina, 2014):

$$ROCE \text{ (v \%)} = \frac{(\text{čistý příjem} + \text{zaplacené úroky})}{(\text{vlastní kapitál} + \text{dlouhodobé dluhy})} \times 100$$

Rozdíl proti obecnému tvaru výpočtu ROCE je tedy pouze v čitateli vzorce, kde se uvažuje se ziskem ve smyslu EBT. Uvažujeme tedy s určitým přirozeným zadlužením podniků, ale neuvažujeme daňové zatížení společností. Daně mohou být v každém státu nastaveny jiným způsobem (v jiné výši). Jelikož provádíme analýzu pro dva odlišné státy, od daní abstrahujeme. Tento vzorec budu v další práci používat i já.

Při výpočtu průměrného ROCE pro MSP v jednotlivých letech budu postupovat následujícím způsobem. Pomocí výše uvedeného vzorce vypočítám ukazatel ROCE pro každou firmu a v každém roce 2005–2012. Takto získaný ukazatel budu následně násobit 100 za účelem získání procentní hodnoty. Průměrný ROCE v % pak získám aplikací aritmetického průměru na jednotlivé vypočítané procentní ukazatele. Veškeré propočty jsou uvedeny v souborech na příloženém CD.

Celkově lze konstatovat, že analýza poměrovými ukazateli je nejvyužívanější metodou finanční analýzy v našich podmínkách. (Růčková, 2011) Poměrových ukazatelů je mnoho. Běžně rozlišujeme ukazatele likvidity, rentability, zadluženosti, aktivity, ukazatele tržní hodnoty a ukazatele cash flow. Přitom každá firma při provádění analýzy zkoumá pouze to, co uzná za vhodné, pouze to, co je cílem konkrétní analýzy. Není tedy nutné využít vždy veškeré ukazatele.

4.2 Filtrace dat z databáze Amadeus

Při filtraci prvotního souboru dat z databáze Amadeus jsem postupovala následujícím způsobem. Jako první filtr jsem nastavila pouze aktivní podniky. To znamená, že byly vyloučeny ty podniky, které ve zkoumaném období zkrachovaly. Ukončení jejich činnosti mohlo být v některých případech ovlivněno i finanční krizí. V této práci je ale hodnocen dopad krize, a tak jsou zkoumány pouze přeživší podniky.

Jako druhý filtr byly nastaveny zkoumané státy, tedy Česká republika a Slovensko.

Třetím klíčovým filtrem bylo nastavení společností podle velikosti, přičemž byly vybrány malé a střední podniky.

Nakonec byla vybrána odvětví hospodářství dle klasifikace ekonomických činností NACE Rev. 2. Vybraná odvětví jsou zařazena takto: Sekce C, oddíl 29 – výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů. Tento oddíl zahrnuje kompletní automobilový průmysl, tedy výrobu motorových vozidel, motorů, karoserií, dílů i příslušenství. Stavebnictví je jedinou součástí sekce F. Ta obsahuje oddíl 41 – výstavba budov, oddíl 42 – inženýrské stavitelství a oddíl 43 – specializované stavební činnosti. Výběr těchto odvětví je zdůvodněn v literární rešerši.

Na základě těchto čtyř zadaných kritérií, byl databází vyfiltrován soubor 60 209 podniků. Pro další práci byl tento soubor rozdělen na čtyři skupiny podle státu a odvětví.

- Skupina 1 zahrnuje aktivní MSP v ČR v odvětví automobilového průmyslu. Počet podniků v této skupině je 368.
- Skupina 2 je tvořena aktivními MSP v SR v odvětví automobilového průmyslu. Skupinu tvoří 195 podniků.
- Skupina 3 reprezentuje aktivní MSP v ČR v odvětví stavebnictví a zahrnuje 41 618 podniků.
- Skupina 4 je tvořena aktivními MSP v SR v odvětví stavebnictví a tvoří ji 18 028 podniků.

Jelikož sekce stavebnictví se skládá se 3 oddílů, je dále skupina 3 i skupina 4 rozčleněna dle těchto oddílů následujícím způsobem.

- Podskupina 3.1 je tvořena aktivními MSP v ČR zabývajícími se výstavbou budov. Počet členů této podskupiny je 13 912.
- Podskupinu 3.2 tvoří aktivní MSP v ČR zabývající se inženýrským stavitelstvím. Počet členů je 955.
- Podskupinu 3.3 reprezentují aktivní MSP v ČR zabývající se specializovanými stavebními činnostmi. Toto je rozsáhlá oblast činností, proto tuto podskupinu zastupuje největší množství podniků v rámci skupiny 3. Jedná se o 26 751 podniků.

Následuje členění stavebnictví na Slovensku.

- Podskupina 4.1 – aktivní MSP v SR, výstavba budov: 7 015 podniků.
- Podskupina 4.2 – aktivní MSP v SR, inženýrské stavitelství: 924 podniků.
- Podskupina 4.3 – aktivní MSP v SR, specializované stavební činnosti: 10 089 podniků.

Na základě tohoto členění můžeme vyzorovat podobné rozložení podniků ve stavebnictví v ČR a SR. Největší počet podniků je zařazen do oddílu specializované stavební činnosti, následuje výstavba budov. Nejméně podniků je zařazeno do oddílu inženýrské stavitelství.

Soubory všech skupin i podskupin, kterými se v práci zabývám, jsou přiloženy na CD.

Pro větší přehlednost následuje tabulka shrnující počet podniků v jednotlivých skupinách a podskupinách.

Tab. 5 Počet MSP v jednotlivých odvětvích v ČR a SR.

Oddíl (sekce) dle NACE Rev. 2	Označení	ČR	SR
Výstavba budov	41	13 912	7 015
Inženýrské stavitelství	42	955	924
Specializované stavební činnosti	43	26 751	10 089
Stavebnictví	41+42+43	41 618	18 028
Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů	29	368	195
Celkem	41+42+43+29	41 986	18 223
Celkem pro ČR a SR			60 209

Zdroj: vlastní práce.

4.3 Vývoj ROCE v automobilovém průmyslu

V prvním kroku je z jednotlivých souborů dat (označených jako skupina 1 a 2) potřeba vybrat ty podniky, které mají kompletní data za období 2005–2012. Tím se počty podniků v jednotlivých skupinách zmenší.

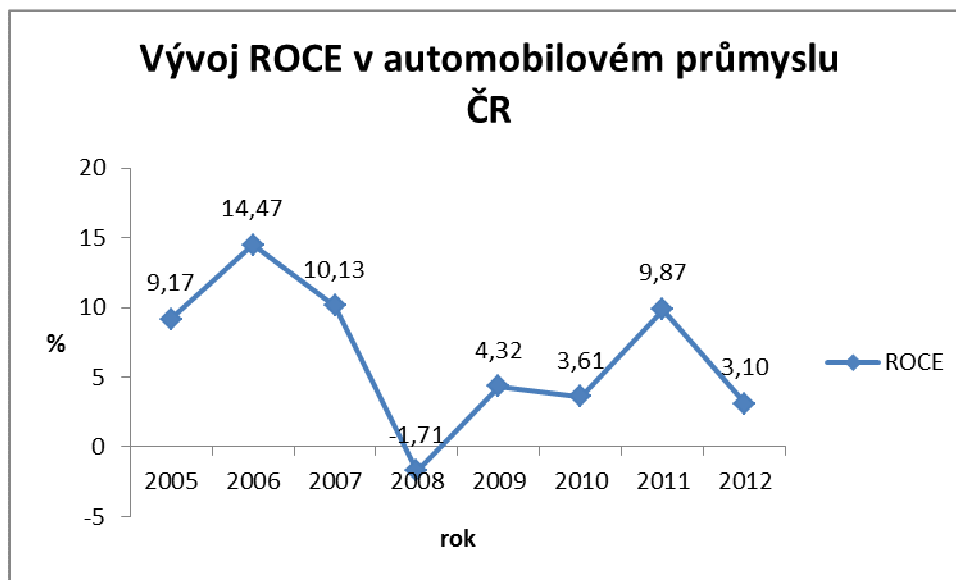
Skupina 1, tedy aktivní MSP v ČR v odvětví automobilového průmyslu, se tak z počtu 368 podniků zmenšila na počet 26 MSP.

Skupina 2, tedy aktivní MSP v SR v odvětví automobilového průmyslu, se z počtu 195 podniků zmenšila na 14. Hodnocen tedy bude vývoj ukazatele ROCE u těchto 14 MSP.

Je nutno podotknout, že zkoumání takto malých souborů dat není ze statistického pohledu zcela ideální a vypovídací hodnota výsledných zjištění je tímto počtem jistě ovlivněna. Charakterizovat vývoj celého odvětví automobilového průmyslu (zajišťovaného MSP) na základě 26 či 14 podniků naznačuje zjednodušení a nepřesnost výsledků. Příčinou tohoto problému je nekompletnost údajů jednotlivých podniků v databázi Amadeus. Čili přestože databáze Amadeus nabízí široké možnosti využití, práce s ní může „selhat“ na tom, že podniky neposkytují veškeré své údaje.

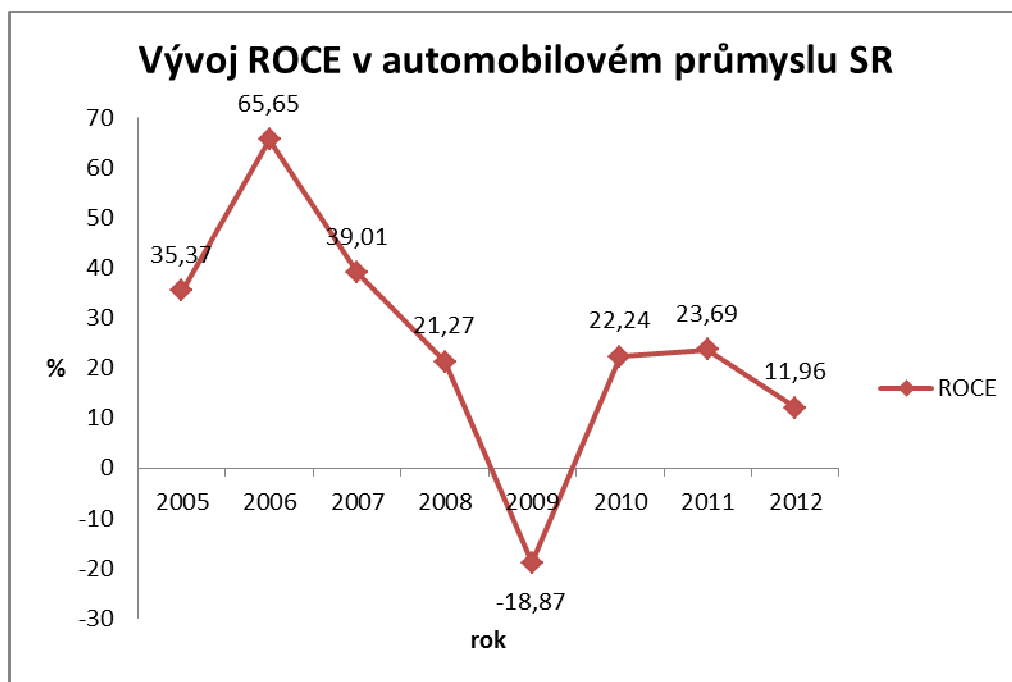
Pro jednotlivé skupiny podniků pak byl pomocí programu Microsoft Excel a výše popsané metodiky vypočítán průměrný ukazatel rentability celkového in-

vestovaného kapitálu (ROCE) v % v jednotlivých letech 2005–2012. Vývoj ROCE v automobilovém průmyslu zobrazují následující grafy.

Obr. 16 Vývoj ROCE v automobilovém průmyslu v ČR v letech 2005–2012. Zdroj: vlastní práce založená na údajích z databáze Amadeus.

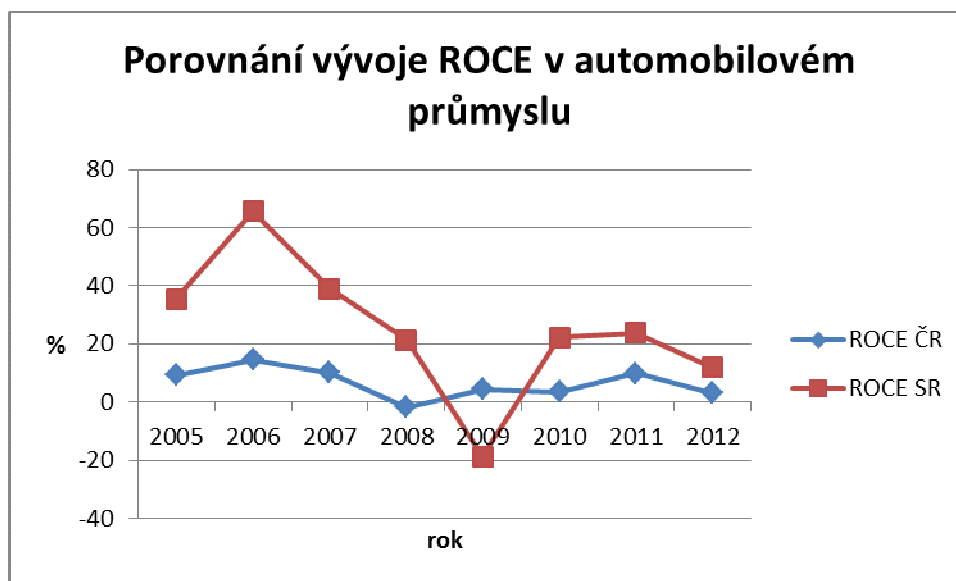
V grafu vidíme, že k růstu ukazatele ROCE jako indikátoru efektivnosti hospodaření podniků došlo v celém tzv. předkrizovém období (2005–2008) pouze v roce 2005. Od roku 2006 docházelo v českých MSP podnikajících v oblasti automobilového průmyslu k poklesu. Významný propad nastal v roce 2007. Poté došlo k mírnému růstu a rok 2009, ve kterém se začaly projevovat důsledky krize, je charakterizován spíše stagnací než výrazným propadem. V roce 2010 pak došlo k dočasnému oživení, zřejmě v důsledku zavedení šrotovného v Německu. Poté opět následoval propad.

Obr. 17 Vývoj ROCE v automobilovém průmyslu v SR v letech 2005–2012. Zdroj: vlastní práce založená na údajích z databáze Amadeus.

V grafu zobrazujícím vývoj ROCE v automobilovém průmyslu na Slovensku vidíme stejně jako v České republice nárůst ROCE pouze v roce 2005 v předkrizovém období. I na Slovensku se od roku 2006 hodnota ROCE snižovala a dále výrazně padala až na nejnižší úroveň, které dosáhla v roce 2009. Zde se významně projevila krize. Od roku 2009 došlo k růstu ROCE, podniky zvýšily efektivitu svého hospodaření, v čemž jim mohlo pomoci zavedené šrotovné. Po ukončení tohoto programu ale následuje stagnace a v roce 2011 opět propad.

Následující graf porovnává vývoj automobilového průmyslu zajišťovaného MSP v České republice a na Slovensku. Podobný vývoj lze pozorovat v předkrizovém období 2005–2008. Období 2009–2012 se na počátku liší, od roku 2010 je vývoj opět podobný.

Obr. 18 Vývoj ROCE v automobilovém průmyslu v ČR a SR v letech 2005–2012. Zdroj: vlastní práce založená na údajích z databáze Amadeus.

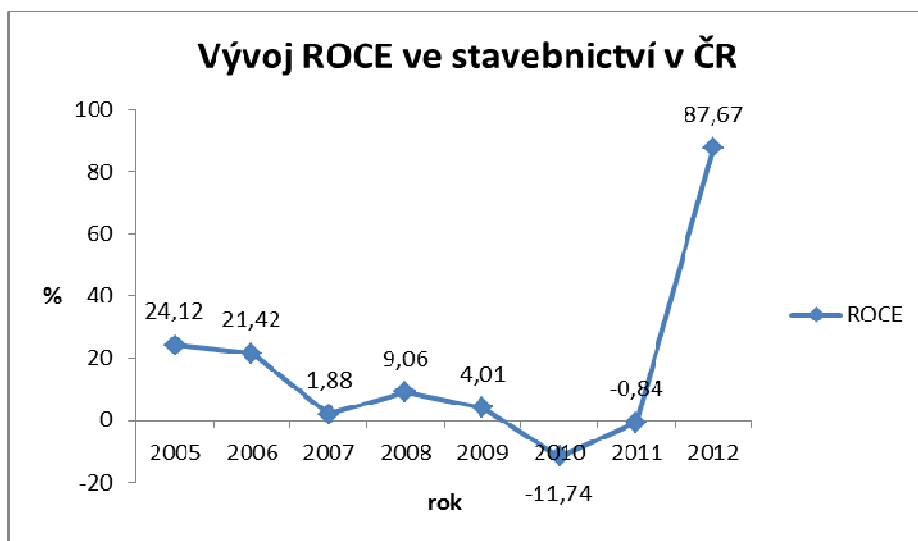
4.4 Vývoj ROCE ve stavebnictví

Prvním krokem je opět vyřazení podniků s nekompletními údaji. Výsledkem jsou pak následující počty zkoumaných MSP.

Skupina 3, tedy aktivní MSP v ČR v odvětví stavebnictví byla nejrozsáhlejším souborem dat obsahujícím 41 618 podniků. Po odstranění podniků s neúplnými daty obsahuje tato skupina 686 podniků, které budou dále analyzovány.

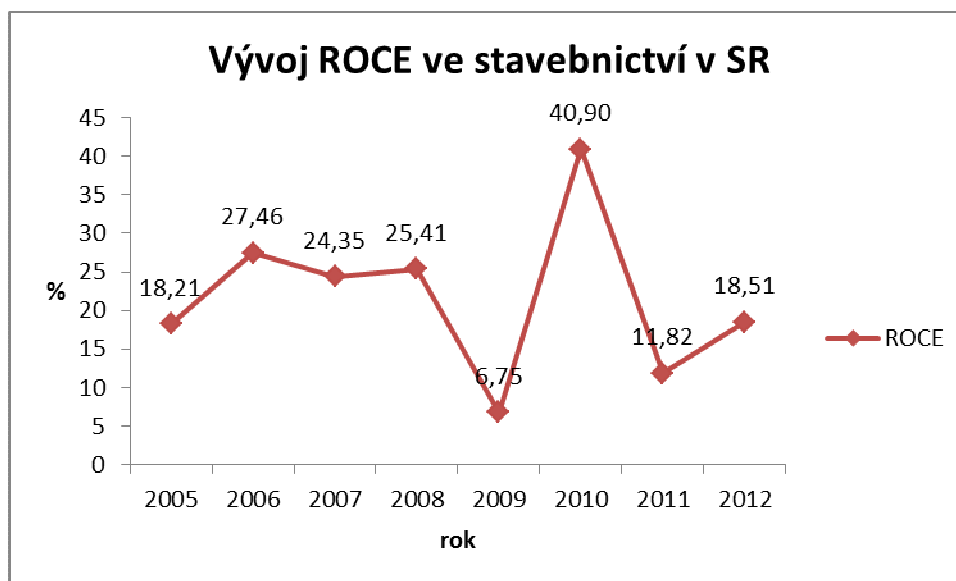
Skupina 4, která zastupuje aktivní podniky v SR v odvětví stavebnictví, se zúžila z počtu 18 028 podniků na 309 podniků.

Dále byl pro tyto dvě skupiny opět vypočítán průměrný ukazatel rentability celkového investovaného kapitálu (ROCE) v % v jednotlivých letech 2005–2012. Jeho vývoj v ČR a SR zobrazují následující grafy.

Obr. 19 Vývoj ROCE ve stavebnictví v ČR v letech 2005–2012. Zdroj: vlastní práce založená na údajích z databáze Amadeus.

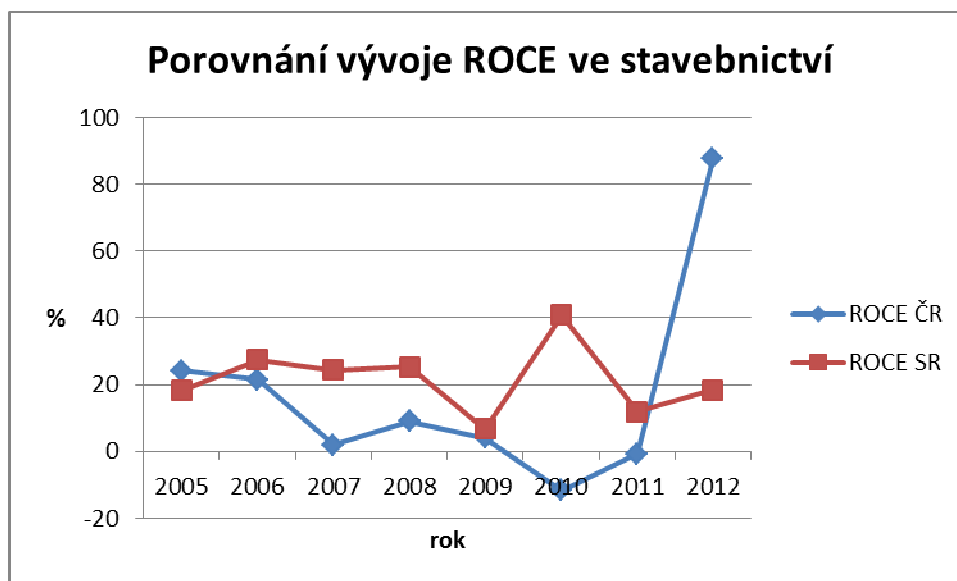
Ekonomická teorie tvrdí, že stavebnictví je obor velmi citlivý na výkyvy hospodářského cyklu a že k jeho stagnaci dochází již v období, než se o ekonomické krizi vůbec začne hovořit. Graf vývoje ROCE ve stavebnictví v ČR tuto myšlenku podporuje. Můžeme pozorovat, že už od roku 2005 docházelo celkově vzato k poklesu (kromě roku 2007, kdy ukazatel ROCE naznačuje mírný růst). S nástupem krize od roku 2009 pozorujeme propad. Zajímavý je pak vývoj od roku 2010. Ukazatel od tohoto zmíněného roku ukazuje růst efektivitu hospodaření podniků. V roce 2011 došlo dokonce k velmi výraznému nárůstu. Ve smyslu zmíněných teoretických úvah o vztahu hospodářského cyklu a stavebnictví, tak můžeme odhadovat, že tento růst indikátoru ROCE je opět v předstihu před samotným vývojem ekonomiky a naznačuje budoucí ekonomické oživení. Pokud se podíváme na poslední data o vývoji HDP jako indikátoru ekonomické výkonnosti, zjistíme, že v roce 2014 skutečně dochází k růstu HDP. Poslední údaj Českého statistického úřadu o vývoji HDP za třetí čtvrtletí 2014 hovoří o meziročním růstu 2,4 % (ČSÚ, 28. 11. 2014).

Obr. 20 Vývoj ROCE ve stavebnictví v SR v letech 2005–2012. Zdroj: vlastní práce založená na údajích z databáze Amadeus.

Vývoj ROCE ve stavebnictví na Slovensku se od vývoje v České republice liší. Graf vývoje ROCE naznačuje střídání období růstu a poklesu tohoto ukazatele, samozřejmě s různou intenzitou. Efektivita hospodaření podniků je tedy velmi nestálá. Celkově se ale předkrizové období projevuje větší stabilitou ve stavebnictví. S nástupem krize v roce 2009 došlo k výraznému rozkolísání vykazovaných hodnot ROCE. V roce 2008 došlo k výraznému propadu. Zajímavé je, že rok 2009 byl pro stavebnictví na Slovensku (na rozdíl od ČR) úspěšný, došlo k výraznému růstu. Muselo tedy dojít k nějaké formě podpory stavebnictví. Tato podpora však byla dočasná, jelikož v roce 2010 následovat dramatický pád.

Následující graf porovnává vývoj stavebnictví v České republice a na Slovensku. Zde pozorujeme menší podobnost než v automobilovém průmyslu.

Obr. 21 Vývoj ROCE ve stavebnictví v ČR a SR v letech 2005–2012. Zdroj: vlastní práce založená na údajích z databáze Amadeus.

4.5 Dílčí závěr

V praktické části této práce je nejprve stanovena metodika a vysvětlena volba hodnoceného ukazatele ROCE. Dále je podrobně rozepsán postup při filtraci dat z databáze Amadeus.

Hlavními body praktické části pak je analýza vývoje ukazatele rentability celkového investovaného kapitálu v období 2005–2008 a 2009–2012. Analýza je provedena zvlášť pro odvětví automobilového průmyslu a zvlášť pro stavebnictví. Odděleny jsou také zkoumané státy. Vzhledem k návaznosti obou zkoumaných období byla tato v grafech propojena.

5 Diskuse

Na základě provedené literární rešerše jsem očekávala, že bude jasně viditelný rozdíl mezi dvěma zkoumanými obdobími tedy mezi tzv. předkrizovým obdobím 2005–2008 a krizovým obdobím 2009–2012. Tento předpoklad se ale úplně nepotvrdil. Svým vývojem mne ani tak nepřekvapilo období 2009–2012, ve kterém docházelo k výkyvům ve zvoleném ukazateli ROCE. Předpokládám, že se tak dělo v důsledku negativních dopadů hospodářské recese a skeptického očekávání budoucího vývoje. Větším překvapením pro mne byl vývoj v období 2005–2008. V tomto období (respektive už od roku 2006) je v automobilovém průmyslu české i slovenské ekonomiky znatelný jasný pokles, přičemž minimální hodnoty ROCE bylo dosaženo v případě České republiky v roce 2008 a v případě Slovenska v roce 2009. To časově odpovídá počátečním projevům krize. Následně došlo k růstu ukazatele ROCE. Faktem ale je, že jeho hodnota jak v ČR, tak v SR nedosahuje hodnoty z roku 2005. Celkový pokles je tedy znatelný. Otázkou ale je, co zapříčinilo pokles v tomto odvětví už od roku 2006. Pro zjištění odpovědi by zřejmě bylo potřeba provést hlubší analýzu jednotlivých společností.

Co se týče vývoje automobilového průmyslu, bylo zajímavé pozorovat vliv šrotovného. Jeho zavedení skutečně podnikům dočasně pomohlo, jednalo se však pouze o krátkodobé zlepšení situace. Zajímavé také je, že šrotovné pomohlo i České republice, která jej sama nezavedla. Stalo se tak v důsledku provázanosti evropského automobilového průmyslu a závislosti na Německu.

V odvětví stavebnictví bylo zkoumáno více podniků než v automobilovém průmyslu a výsledky jsou tak pro toto odvětví zřejmě přesnější. Vývoj ve stavebnictví potvrdil předpoklad poklesu či alespoň stagnace ještě před propuknutím krize.

Práce měla porovnat vývoj automobilového průmyslu a stavebnictví v České republice a na Slovensku. Výchozí předpoklad byl, že česká a slovenská ekonomika jsou si podobné a bude tak dosaženo podobných výsledků. Tento předpoklad se potvrdil v odvětví automobilového průmyslu, i když ani zde nebyl vývoj zvoleného ukazatele ve všech zkoumaných odvětvích naprosto stejný. Stavebnictví vykazovalo méně podobné vývojové tendence. Zřejmě tomu tak bylo proto, že automobilový průmysl je skutečně provázaný, ale stavebnictví je obor na sousedních státech nezávislý.

Celá práce pro mne byla přínosná. Díky ní jsem se do určité míry zorientovala v rozsáhlé problematice malého a středního podnikání a také ve vývoji automobilového průmyslu a stavebnictví v České republice a na Slovensku.

Provést porovnání se studii na podobné téma není zcela jednoduchý úkol. Během doby, po kterou jsem se zabývala problematikou malých a středních podniků, jsem nenašla žádnou studii s naprosto stejným tématem, jaké jsem zkoumala já. To je na jednu stranu dobře, jelikož není nutné zkoumat něco,

co už bylo prozkoumáno. Na druhou stranu ale tato situace znesnadňuje provedení porovnání s jinými studii.

Malými a středními podniky se zabývá mnoho autorů, ale jednotlivé studie se liší zkoumanými státy, zkoumanými odvětvími průmyslu a hlavně způsobem hodnocení finančního zdraví firem. Soudím, že pro provedení porovnání je rozhodující zejména shoda ve způsobu hodnocení finančního zdraví firmy (shoda v metodice).

Já sama jsem se pro provedení praktické části této práce inspirovala metodikou použitou v práci pánů Lubora Laciny a Jana Vavřiny, kteří působí na Provozně ekonomické fakultě Mendelovy univerzity v Brně. Tito autoři se ve své studii zaměřili na hodnocení dopadu ekonomické krize v EU na řecké a irské podniky podle jejich velikosti a sektoru. Jednou z částí práce bylo i hodnocení vývoje průměrného ROCE v % a to v jednotlivých odvětvích průmyslu. Autoři považují tříletý nepřetržitý růst zvoleného ukazatele za indikátor pozitivního ekonomického vývoje firmy. Tříletý pokles zvoleného ukazatele naopak naznačuje negativní ekonomický vývoj podniku. (Lacina, Vavřina, 2014)

Období světové finanční krize (2008–2010) může být z úhlu pohledu zkoumaných podniků ve studii Laciny a Vavřiny popsáno takto: největší prudký pokles obchodní aktivity vedoucí k vysoké nezaměstnanosti doprovázené snížením výdělků i zisků byl mezi řeckými podniky identifikován v odvětví vzdělávání (sekce P dle NACE rev. 2), dále v odvětví profesních, vědeckých a technických činností (sekce M dle NACE rev. 2). V těchto odvětvích byl zaznamenán více než 30% pokles výnosnosti (hodnoceno na základě průměrného ROCE v %). Následně byl velký propad výnosnosti identifikován v odvětví velkoobchod a maloobchod; opravy motorových vozidel a motocyklů (sekce G dle NACE rev. 2). (Lacina, Vavřina, 2014) Tato sekce zahrnuje mimo jiné obchod s motorovými vozidly a motocykly, jejich opravu a údržbu a obchod s díly a příslušenstvím. Zde už se dotýkáme automobilového průmyslu, zkoumaného i v této bakalářské práci (přestože zde se věnuji sekci C, oddíl 29, tedy výrobě motorových vozidel). Celkově lze ale říci, že k poklesu v oblasti automobilového průmyslu došlo i v Řecku. A jelikož Řecko není stát, ve kterém by se ve velkém vyráběly automobily, pokles byl pozorován v oblasti obchodu s automobily a příslušenstvím.

Druhým zkoumaným státem ve studii Laciny a Vavřiny bylo Irsko. Zde byl největší pokles výnosnosti identifikován v odvětví: výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (sekce D). V tomto odvětví poklesla průměrná hodnota ukazatele ROCE v období 2008–2010 o 77 %. K poklesu výnosnosti došlo také v odvětví zpracovatelského průmyslu (sekce C) a stejně jako v případě Řecka i v odvětví velkoobchod a maloobchod; opravy motorových vozidel a motocyklů. Výnosnost v těchto odvětvích klesla o 17 % a 12 %. K poklesu došlo i ve stavebnictví (Lacina, Vavřina, 2014) Opět tedy pozorujeme pokles v automobilovém průmyslu, tentokrát i v oblasti výroby automobilů a také pokles ve stavebnictví. Tyto výsledky tedy korespondují s výsledky této bakalářské práce.

6 Závěr

Bakalářská práce se zabývá dopadem krize eurozóny na malé a střední podniky v České republice a na Slovensku. Tyto státy byly vybrány z důvodu podobnosti národních ekonomik a také z důvodu historické blízkosti. Práce se zabývá automobilovým průmyslem jako klíčovou součástí české a slovenské ekonomiky. Jako druhé zkoumané odvětví bylo vybráno stavebnictví.

V první části práce, již je literární rešerše, byly v kapitole 3.1 shrnuty některé základní poznatky o eurozóně. V kapitole 3.2 jsou pak definovány malé a střední podniky, je také analyzován jejich význam pro českou, slovenskou i evropskou ekonomiku. Základním faktem vyplývajícím z této části je to, že MSP tvoří 99 % všech podniků a jejich význam je tedy nepopiratelný.

Kapitola 3.3 se věnuje dopadům krize eurozóny na MSP. Na základě výzkumu společnosti EIM udává konkrétní negativní i pozitivní dopady krize tak, jak je zhodnotily samotné podniky. Nejčastěji zmiňovaným negativním důsledkem bylo snížení počtu objednávek a celkový pokles poptávky. Naopak nejčastěji zmiňovaným pozitivním důsledkem krize byla ochota zaměstnanců pracovat více flexibilně. To patrně souvisí i s obavou zaměstnanců, že by o práci mohli přijít. Významný nárůst nezaměstnanosti byl totiž dalším z řady negativních dopadů krize. Kapitola 3.3 také ukazuje vývoj indexu podnikatelského klimatu od roku 2007. Tento index je jedním z mnoha ukazatelů používaných pro hodnocení celkové situace podniků. Pro rok 2014 naznačuje zlepšující se situaci malých a středních podniků. Přestože zpráva o indexu podnikatelského klimatu vyznívá pozitivně, faktem zůstává, že MSP stále nedosahují takové úrovně výkonu a úspěšnosti jako před krizí. Její dopad byl pro mnoho podniků zdrcující. Současné oživení je částečné a křehké. V závěru kapitoly lze nalézt hodnocení slovenské ekonomiky a jejích problémů očima autorky Anny Bánociové a Manuely Raisové (obě působí na ekonomické fakultě Technické univerzity v Košicích).

Kapitola 3.4 se věnuje aktuálnímu stavu MSP v EU. Ze zprávy evropské komise hodnotící rok 2013 vyplývá, že po slibných náznacích existuje několik důvodů pro opatrný optimismus. Podmínky pro MSP ale stále zůstávají tvrdé a je potřeba je dále podporovat.

Kapitola 3.5 se zabývá srovnáním MSP v České republice a na Slovensku. Státy jsou porovnávány z pohledu počtu MSP, zaměstnanosti v MSP a přidané hodnoty vytvořené MSP. Výkonnost malých a středních podniků je každoročně analyzována Evropskou komisí. Konkrétně je zkoumán pokrok při provádění iniciativy Small Business Act, jejímž cílem je vytvořit pro MSP rovné podmínky a zlepšit administrativní a právní podmínky tak, aby mohly podniky využít svého plného potenciálu k tvorbě pracovních míst a růstu. Proto jsou v kapitole 3.5 porovnávány také profily SBA ČR i SR a výkonnost v oblasti SBA.

Kapitola 3.6 diskutuje o problematice podpory malých a středních podniků. Nezabývá se dopodrobna jednotlivými programy národních vlád či Evropské komise, ale zaměřuje se na možnost podpory MSP formou fiskální stimulace ze

strany státu. Kapitola také popisuje některé uskutečněné alternativní způsoby podpory MSP. Jedná se o opatření ze strany České národní banky spočívající ve využívání nového měnověpolitického nástroje (devozové intervence). V případě Slovenska se pak jedná o nově zavedené programy Evropské centrální banky, jejichž cílem je přispět k návratu míry inflace na úroveň těsně pod 2 % a podpořit MSP formou snazšího přístupu ke kapitálu.

V poslední kapitole literární rešerše (3.7) jsou vybrána odvětví, která jsou následně analyzována v praktické části. Jak už bylo zmíněno, jedná se o automobilový průmysl a stavebnictví. V souvislosti s automobilovým průmyslem zajišťovaným MSP kapitola zmiňuje také problematiku šrotovného jako způsobu pomoci podnikům v období ekonomického poklesu.

Důležitá zjištění plynoucí z literární rešerše jsou shrnuta v dílčím závěru (3.8). Zde je také stanoven předpoklad pro praktickou část.

Druhou částí bakalářské práce je část praktická. Kapitola 4.1 praktické části se zabývá volbou vhodného ukazatele pro hodnocení vývoje MSP v automobilovém průmyslu a stavebnictví ve dvou zkoumaných obdobích 2005–2008 a 2009–2012.

Kapitola 4.2 pak popisuje postup při filtraci dat z databáze Amadeus. Tato databáze sloužila jako zdroj dat o jednotlivých malých a středních podnicích v České republice a na Slovensku.

Kapitola 4.3 v úvodu vysvětluje nutnost zkoumání pouze takového souboru podniků, jenž obsahuje kompletní data potřebná pro výpočet zvoleného ukazatele hodnotícího MSP. Dále se pak již zabývá samotným hodnocením vývoje automobilového průmyslu v ČR i na Slovensku v letech 2005–2012. Závěrem jsou pak oba státy porovnány.

Kapitola 4.4 hodnotí dle zvoleného ukazatele vývoj stavebnictví v ČR a na Slovensku opět v období 2005–2012. Nechybí porovnání České republiky se Slovenskem.

Následuje dílčí závěr praktické části (4.5).

Závěrečnou částí celé bakalářské práce je diskuse, v níž se autorka zamýšlí nad výsledky celé práce, vyjadřuje se k naplnění cíle práce, ke stanovené hypotéze a shrnuje také překvapivé či naopak očekávané skutečnosti, které z práce vyplynuly. V diskusi je také provedeno porovnání s podobnými studiemi.

V úvodu této práce byla naznačena otázka, zda používání eura jako společné měny znamenalo snazší nebo obtížnější vyrovnání se s krizí nebo vůbec nemělo vliv. Na základě provedené praktické části práce můžeme říci, že používání eura určitě neznamena snazší vyrovnání se s krizí či její mírnější negativní dopady. Pouze společná měna tedy není rozhodujícím zvýhodňujícím faktorem pro boj s ekonomickou recesí.

Cílem práce bylo zhodnotit dopad krize eurozóny na malé a střední podniky v České republice a na Slovensku ve vybraných odvětvích průmyslu a pomocí zvoleného finančního ukazatele. Tento cíl byl z pohledu vnějšího pozorovatele finančního zdraví podniku naplněn.

6.1 Odpovědi na výzkumné otázky

Odpovídá skutečný vývoj podniků předpokladu v období 2005–2008 růst a v období 2009–2012 pokles? Bylo tomu tak v České republice i na Slovensku? Na základě zkoumaného ukazatele ROCE vývoj neodpovídá předpokladu. Například v automobilovém průmyslu pozorujeme v ČR i SR pokles už od roku 2006. Období 2009–2012 pak není charakterizováno jednoznačným růstem, docházelo spíše ke kolísání hodnot. Ani stavebnictví neodpovídá předpokladu 2005–2008 růst a 2009–2012 pokles. Opět jsme svědky stagnace či poklesu už v prvním zkoumaném období. Druhé zkoumané období opět neznamená každoroční růst, ale kolísání hodnot.

Měla krize větší dopady na podniky v ČR nebo na Slovensku? Pokud se tato problematika vůbec dá hodnotit s tak malým počtem zkoumaných podniků, pak v automobilovém průmyslu měla krize větší dopad na MSP na Slovensku. Na Slovensku došlo v letech 2006–2009 k velmi výraznému propadu ukazatele ROCE. Celkově jsou však hodnoty tohoto ukazatele na Slovensku větší než v ČR, což naznačuje celkově vyšší efektivnost hospodaření slovenských MSP. I ve stavebnictví měla krize dle vývoje ROCE větší dopad na MSP na Slovensku.

Měla krize v jednotlivých státech větší dopady na automobilový průmysl nebo stavebnictví? Z provedeného výzkumu vyplývá, že v České republice měla krize větší dopad na MSP ve stavebnictví, ve kterém došlo v krizovém období k poklesu ROCE až na hodnotu -11,74 % v roce 2010. Automobilový průmysl se oproti tomu držel v kladných hodnotách. Na Slovensku tomu bylo opačně. Krize měla větší dopad na automobilový průmysl, kde průměrný ukazatel ROCE klesl v roce 2009 až na hodnotu -18,87 %. Stavebnictví se udrželo v kladných procentních hodnotách průměrného ROCE.

Jsou výsledky obou zemí shodné? Přes podobnost české a slovenské ekonomiky se výsledky pro tyto země liší. Částečnou podobnost lze vysledovat v oblasti automobilového průmyslu. Tato podobnost zřejmě vyplývá z vysoké provázanosti automobilového průmyslu v Evropě a zejména ze závislosti obou zemí na Německu jako leaderu evropského automobilového průmyslu.

Byl propad v automobilovém průmyslu ČR mírnější díky zavedení šrotovného v Německu? Jak ovlivnilo automobilový průmysl SR zavedení šrotovného na Slovensku? Došlo ke zmírnění propadu? Co se týče problematiky šrotovného, můžeme v českém i slovenském automobilovém průmyslu pozorovat podobný trend. V krizovém období 2009–2012 došlo v roce 2010 v ČR i SR k růstu ukazatele ROCE. V následujícím roce 2011 ale v obou zemích došlo opět k propadu. Je tedy možná, že tento jednorázový růst zapříčinilo šrotovné. To je dočasný prostředek podpory, čemuž odpovídá pokles v roce 2011. Z grafů dále vyplývá, že šrotovné mělo více pozitivní dopad na Českou republiku, což je paradoxní vzhledem k tomu, že ČR sama šrotovné nezavedla. Země tak zřejmě těžila z provázanosti automobilového průmyslu a zavedení šrotovného v Německu.

Projevovalo se stavebnictví propadem či stagnací už v období 2005–2008? Ano, vývoj ve stavebnictví tomuto předpokladu v obou zemích odpovídá.

7 Literatura

BÁNCIOVÁ, Anna a Manuela RAISOVÁ. Issues of Slovak Business Environment. *Procedia Economics and Finance* [online]. 2012, vol. 3, s. 1223-1228 [cit. 2014-11-15]. DOI: 10.1016/S2212-5671(12)00300-0. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S2212567112003000>

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. *Fiskální stimuly a automatické stabilizátory* [online]. 11. 8. 2009 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/fiskalni-stimul-automaticke-stabilizator-3913.html>

BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export. *Navzdory oživení se malé a střední podniky v roce 2013 potýkaly s obtížemi* [online]. 6. 10. 2014 [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/navzdory-oziveni-se-male-a-stredni-podniky-v-roce-2013-potyky-s-obtizemi-57741.html>

CEEC Research: Analyses for decision making. *Kvartálna analýza slovenského stavebníctva Q2/2014* [online]. 7. 7. 2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://www.ceec.eu/research/filter-research-list?iResearchId=84&sCountry=SK&sYear=2014&do=downloadResearch>

CEEC Research: Analyses for decision making. *Kvartálna analýza slovenského stavebníctva Q3/2014* [online]. 2. 10. 2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://www.ceec.eu/research/filter-research-list?iResearchId=84&sCountry=SK&sYear=2014&do=downloadResearch>

Česká národní banka: Oslabení koruny. *Měnový kurz jako nástroj měnové politiky: nejčastější otázky a odpovědi* [online]. 2003-2014 [cit. 2014-11-28]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/menovy_kurz_jako_nastroj_menove_politiky.html

Česká televize: Ekonomika. *Rok od intervence vůči koruně: Export v nejistotě* [online]. 6. 11. 2014 18:35, 6. 11. 2014 21:30 [cit. 2014-11-28]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/291597-rok-od-intervence-vuci-korune-export-v-nejistote/?mobileRedirect=off>

Český statistický úřad: statistiky. *HDP, národní účty* [online]. 28. 11. 2014 [cit. 2014-12-16]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_narodni_ucty

DĚDEK, Oldřich. *Doba eura: úspěchy i nezdary společné evropské měny*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2014. ISBN 978-80-7201-933-5.

EIM Business & Policy Research. *Do SMEs create more and better jobs?* [online]. Zoetermeer, November 2011 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2012/do-smes-create-more-and-better-jobs_en.pdf

Ekonom: Alter eko. *Ameriku krize Evropy nezajímá, říká ekonom Antonín Rusek* [online]. 8. 6. 2013 [cit. 2014-11-17]. Dostupné z: <http://ekonom.ihned.cz/c1-60002100-alter-eko-ameriku-krize-evropy-nezajima-rika-ekonom-antonin-rusek>

ELMAN, Jiří. *ANGLICKO-ČESKÝ ekonomický výkladový SLOVNÍK*. 1. vyd. Praha: Sobotáles, 2004. ISBN 80-86817-05-9.

EU Office České spořitelny: Speciální analýzy. *Analýza automobilového průmyslu* [online]. červen 2013 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: http://www.csas.cz/static_internet/cs/Evropska_unie/Specialni_analyzy/Specialni_analyzy/Prilohy/euspa_analysis_of_the_automobile_industry.pdf

European central bank: Press releases. *ECB announces operational details of asset-backed securities and covered bond purchase programmes* [online]. 2 October 2014 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: http://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2014/html/pr141002_1.en.html

European Commission: Podniky a průmysl. *Přehled údajů SBA 2014: Česká republika* [online]. 2014a [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2014/czechrepublic_cs.pdf

European Commission: Podnikanie a priemysel. *Prehľad základných skutočností o SBA 2014: Slovensko* [online]. 2014b [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2014/slovakia_sk.pdf

European Commission: SME performance review. *A partial and fragile recovery: Annual report on european SMEs 2013/2014* [online]. July 2014 [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2014/annual-report-smes-2014_en.pdf

European Commission. *Innovation Union Scoreboard* [online]. 2. 10. 2014 [cit. 2014-11-16]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/innovation-scoreboard/index_en.htm

Evropská komise. *Malé a střední podniky v Evropě stojí na rozcestí: jejich oživení musí být podpořeno důraznějšími politickými opatřeními* [online]. 15. října 2012 [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1101_cs.htm?locale=FR

Evropská komise. *Které podniky patří do kategorie MSP?* [online]. 18. 7. 2014 [cit. 2014-11-07]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_cs.htm

Hospodářské noviny: Byznys. *Slováci překonali Čechy. V produkci aut na obyvatele jsou nejlepší na světě.* [online]. 2. 4. 2013 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-59614040-slovensko-je-jednickou-ve-vyrobe-aut>

IDNES.cz: Ekonomika. *Šrotovné nemělo pro Slovensko význam, tvrdí ministr hospodářství* [online]. 28. 4. 2009 17:26 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/srotovne-nemelo-pro-slovensko-vyznam-tvrdi-ministr-hospodarstvi-109-/eko_euro.aspx?c=A090428_172638_eko_euro_pin

KurzyCZ. *Nezaměstnanost v ČR, vývoj, rok 2014* [online]. 10. 11. 2014 [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>

Kurzy-online.sk. *Nezamestnanosť v SR, aktuálny stav 2014, história* [online]. © 2011 - 2014 [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: <http://www.kurzy-online.sk/makroekonomika/nezamestnanost/>

LACINA, Lubor et al. *Euro: ano/ne?*. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-87197-26-4.

LACINA, Lubor a Jan VAVŘINA. Economic Crisis in EU: Impact on Greek and Irish Enterprises According its Size and Sector. *Procedia Economics and Finance* [online]. 2014, vol. 12, s. 353-362 [cit. 2014-11-15]. DOI: 10.1016/S2212-5671(14)00355-4. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S2212567114003554>

Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky. *Analýza stavu MSP* [online]. 2014 [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://www.mhsr.sk/10430-menu/142101s>
Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2013* [online]. 10. 7. 2014 [cit. 2014-11-09]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument151050.html>

Ministerstvo průmyslu a obchodu: analytické materiály a statistiky. *Analýza vývoje ekonomiky ČR za 2. čtvrtletí 2014* [online]. 3. 11. 2014 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument154146.html>

MLÁDEK, Jan. Hospodářská politika za současné krize: kvadratura kruhu. In: *Mladek.eu* [online]. 1. 2. 2012 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.mladek.eu/cs/media/me-clanky/hospodarska-politika-za-soucasne-krize-kvadratura-kruhu>

MUSIL, Jakub. Šrotovné zafungovalo, prodej aut v Evropě po roce roste. In: *Česká televize: Ekonomika* [online]. 15. 7. 2009 09:12, 15. 7. 2009 21:34 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/60914-srotovne-zafungovalo-prodej-aut-v-evrope-po-roce-roste/>

NOVOTNÝ, Jiří et al. Činitelé podněcující a tlumící zakládání a rozvoj malých a středních podniků v České republice jako členské zemi Evropské unie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7380-092-5.

NOVOTNÝ, Radovan. Šrotovné: Co je a co není vidět?. In: *Měsíc.cz* [online]. 15. 4. 2009 00:00 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/srotovne-co-je-a-co-neni-videt/>

RŮČKOVÁ, Petra. Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi. 4. rozš. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. ISBN 978-80-247-3916-8.

UEAPME. *The EU Craft and SME Barometer 2014/H2* [online]. 2014 [cit. 2014-11-07]. Dostupné z: http://www.ueapme.com/IMG/pdf/141010_Barometer_2014H2_final.pdf

University of economics Bratislava: Katedra hospodárskej politiky. *Národohospodársky význam automobilového priemyslu na Slovensku* [online]. September 2013 [cit. 2014-11-19]. Dostupné z: <http://www.zapsr.sk/wp-content/uploads/2013/12/%C5%Aot%C3%BAdia-automobilov%C3%BD-priemysel.pdf>

VEBER, Jaromír et al. *Podnikání malé a střední firmy*. 3. akt. a dopl. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2012. ISBN 978-80-247-4520-6.

